

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

ШІСТДЕСЯТ ТРЕТІ ЕКОНОМІКО- ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

ISSN 2522-963X

**Матеріали міжнародної науково-
практичної інтернет-конференції**

23-24 березня 2022 р..

**Львів
2022**

УДК 330+340 (063)
ББК 65+67я431

Шістдесят треті економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Львів, 23-24 березня 2022 р.). - Львів, 2022. - 70 с.

В збірнику опубліковані доповіді авторів з економічних та юридичних питань, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Оргкомітет:

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, Західноукраїнський національний університет;

Шевченко (Огінська) Анастасія Юріївна, кандидат економічних наук, Think Global Ternopil;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Яценко Василь Миколайович, кандидат педагогічних наук;

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, Західноукраїнський національний університет;

Русенко Святослав Ярославович, здобувач Університету митної справи та фінансів.

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2522-963X

© ГО “Наукова спільнота” 2022

© Автори статей 2022

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

*Косячевська Світлана Миколаївна,
кандидат технічних наук,
Український державний
університет науки і технологій*

*Нікіфорова Наталія Анатоліївна,
кандидат технічних наук,
Український державний
університет науки і технологій*

ВПЛИВ ЧИННИКІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФУНКЦІОНАЛЬНУ СТРУКТУРУ ПІДПРИЄМСТВА

Аналіз змін навколишнього середовища варто розглядати перш за все як систему чинників, що динамічно змінюються, через вплив на них багатьох факторів, які потребують постійної уваги і моніторингу. Для сучасних виробничих систем це є критично важливою характеристикою змоги реагувати на впливи і фактори, що дають не завжди позитивний ефект на результативність діяльності виробничих підприємств.

Серед таких факторів варто звернути увагу на існуючі їх чотири рівні, що дуже впливають на умови діяльності підприємства і показники його прибутковості. До таких слід віднести: світові тенденції розвитку зовнішнього середовища, зміну структури попиту, динаміку змін в структурі збуту на світових ринках, рівень економічних перетворень в Україні.

Будь-яка виробнича система в умовах становлення на ринку проходить три етапи [2]:

1. Рівень виживання (розроблення нових товарних пропозицій, жорстка конкуренція, рентабельність);
2. Помірний прибуток (задовільний рівень);

3. Розширення своїх позицій на ринку в цілому.

В умовах ринкової економіки функціонування підприємства обов'язково повинно задовольнити кінцеву мету власника – ріст його статків і зростання вартості його активів. В умовах ринкової конкуренції і зовнішніх умов, що постійно змінюються, менеджмент будь-якого підприємства повинен мати сучасний адаптивний механізм, що дозволить проводити моніторинг зовнішнього середовища і знаходити шляхи адаптації підприємства в умовах невизначеності. До цього механізму відноситься функція дослідження ринку. І це суттєво змінило функціональну структуру виробничих систем.

Саме функціональна структура підприємства у поєднанні з якістю і рівнем її розвитку найбільш суттєво впливають на фінансові і економічні ресурси, тобто можна говорити про те, що вони є показниками ефективності виконання основних функцій виробничого підприємства в ринковій економіці. Тут потрібно виділити саме ресурсну складову, що формує стратегічний потенціал підприємства в довгостроковій перспективі.

Традиційний напрямок максимізації прибутку в сучасних умовах все частіше є частиною короткострокової стратегії підприємства, що притаманна тільки окремим етапам розвитку підприємства, але не є головною метою [1]. І тому в контексті реалізації задач максимізації прибутку виділяємо наступні умови:

1. Високу фінансову стійкість підприємства.
2. Підтримання платоспроможності через оптимізацію грошового обороту.
3. Мінімізацію фінансових і комерційних ризиків.

Паралельно всі ці умови переводять показник максимізації прибутку в категорію максимізації ринкової вартості підприємства і його активів, про що говорилося вище.

При цьому такий показник досягається через різні важелі і дії на ринку: збільшення об'ємів виробництва, швидке налаштування випуску нового продукту, вихід на нові ринки. Але є і інші негативні практики: скорочення виробництва, звільнення персоналу і невивплата заробітної платні. Все це наслідки економічної ситуації, яка складається так чи інакше як зовнішнє оточення підприємства. Дуже часто підприємства стикаються зі змінами у збуті товарів і послуг. Через що

шукають рішення для виникаючих проблем у зміні споживача через відмову від тих сегментів ринку, які не приносять достатнього доходу, зміну структури виробництва з метою його кращої пристосовуваності до попиту, зменшення або нарощування об'ємів випуску, вибір нової політики ціноутворення.

В цьому контексті для оптимізації структури підприємства і вирішення функціональних завдань у довго- і короткостроковій перспективі потрібно вирішувати ряд задач, які актуальні і суттєві в умовах зростання конкуренції і ускладнень економічної ситуації:

1. Максимізація продажів і прибутку.
2. Стабілізація зайнятості.
3. Збереження кістяку виробничого колективу.
4. Реалізація політики соціальної відповідальності.
5. Експансія на зовнішніх ринках.
6. Диверсифікація діяльності.

В кінцевому рахунку реалізація поставлених завдань повинна привести до вирішення важливої фінансової проблеми – збільшення власного капіталу підприємства, добробуту його власника.

Світовий і європейський досвід великих корпорацій доводить [3], що досягнення глобальних цілей у забезпеченні прибутковості і дохідності проходить через вирішення низки задач, що представляють собою систему цілей і підцілей: диверсифікація, конкурентоспроможність, вертикальна інтеграція виробничих систем, збільшення об'ємів продажів, розширення виробничих потужностей, впровадження нових технологій, зниження витрат, гнучкість цінової політики, пошук нових організаційних форм тощо. Сюди можна віднести і ряд технологічних задач: оцінка технологічного рівня виробництва, визначення критеріїв відбору технологічних рішень, що дозволяють забезпечувати конкурентоспроможність товарів і послуг на внутрішньому і світовому ринках.

Важливою складовою у вирішенні завдань оптимізації і можливостей до сприйняття змін у виробничих структурах є бажання і можливості менеджменту вищого ешелону до сприйняття таких змін і спроможність до їх реалізації.

Література:

1. Т.С. Голубєва, І.В. Колос. Методологічні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства – Актуальні проблеми економіки - № 5 (59), 2006 – с. 66-71.
2. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / Під ред. Р. Дяківа. – К.: Міжнародна економічна фундація, 2000.
3. Нили Э., Адамс К., Кеннерли М. Призма эффективности. – К.: Баланс-клуб, 2003.

*Мусієнко Олена Вікторівна,
викладач вищої категорії
Таращанського технічного
та економіко-правового
фахового коледжу*

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ

Впродовж останніх років суттєво зростає роль іноземних інвестицій у економічному розвитку держав світу. Для України, як і для будь-якої держави, котра має наміри стабілізувати свою економіку та поступово завоювати гідне місце на світовій арені, досить актуальною є проблема залучення іноземних інвестицій.

Дослідження проблеми інвестування економіки завжди було у центрі уваги економічної науки. Це зумовлено тим, що інвестиції торкаються найглибших основ господарської діяльності, визначають процес економічного зростання загалом. У сучасних умовах вони виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- та макрорівні. Активізація інвестиційного процесу є одним із надійніших механізмів соціально-економічних перетворень. Саме тому питання стану інвестування є актуальним [2].

Приплив інвестицій для України можна вважати першою і найнеобхіднішою умовою виходу з кризи. А тому розгляд питання інвестицій є дуже актуальним для стану перехідної економіки України,

адже це буде запорукою ефективності управління вітчизняною економікою.

Згідно із Законом України "Про інвестиційну діяльність" інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [4].

Існує багато видів інвестицій. Серед них одне з важливих місць на сучасному етапі розвитку України належить іноземним інвестиціям. Відповідно до Закону України "Про режим іноземного інвестування", іноземні інвестиції – це цінності, які вкладають іноземні інвестори в об'єкти інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Іноземний капітал може внести в країну досягнення науково-технічного прогресу та передовий досвід управління. Крім того, залучення іноземного капіталу в матеріальне виробництво набагато вигідніше через отримання кредитів для закупок необхідних товарів, тому пріоритетними сферами для залучення і підтримки стратегічних інвестицій можуть бути визначені ті, де Україна має традиційні виробництва, володіє необхідним ресурсним потенціалом і формує значну необхідність ринку у відповідній продукції, а саме: виробництво легкових та вантажних автомобілів; тракторо- та комбайнобудування; авіа- і ракетобудування; суднобудування; замкнений цикл виробництва палива для АЕС; розвиток енергогенеруючих потужностей; нафтогазовидобування на Чорноморському шельфі; упровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій; переробка сільгосппродукції; транспортна інфраструктура [3].

В Україні наявні об'єктивні й суб'єктивні чинники, які негативно впливають на процес іноземного інвестування, а саме:

- залучення іноземних інвестицій відбувається в умовах економічної кризи. Дехто з інвесторів призупинив діяльність на території України, висловлюючи свою невпевненість у подальшій співпраці, подаючи запити щодо економічної політики уряду;
- нестабільне законодавство, відсутність надійних гарантій захисту від його змін для іноземних інвесторів;

- повільні темпи приватизації. Іноземні інвестори, банки та фінансові організації під час вкладання коштів у інвестиційні проекти віддають перевагу приватним підприємствам;

- невирішеність питання щодо надання у приватну власність земельних ділянок під об'єкти, що приватизуються;

- темпи інфляції залишаються на значно вищому рівні, ніж у країнах Західної Європи і США;

- низька купівельна спроможність значної частини населення зменшує можливість реалізації на внутрішньому ринку продукції, що могла б вироблятися на новостворених або реконструйованих із допомогою іноземного капіталу підприємствах;

- невисокий рівень розвитку інфраструктури, яка могла б забезпечити швидкий оперативний зв'язок України з іншими країнами, надавати необхідні послуги для оперативного управління діяльністю підприємств з іноземними інвестиціями [1].

Залучаючи іноземні інвестиції, Україна розраховує на такі наслідки:

- зменшення дефіциту платіжного балансу. Цю функцію ефективніше виконують портфельні інвестиції як більш динамічні;

- компенсацію загального дефіциту фінансових ресурсів для розвитку економіки та фінансування структурної перебудови;

- збільшення внутрішнього впливу, створення нових експортно-орієнтованих виробництв;

- збільшення внутрішнього попиту на товари виробничого призначення;

- запровадження нових технологій виробництва;

- пришвидшення розвитку слаборозвинених територій;

- зменшення потреби в імпорті [5].

Таким чином, проведені дослідження показали, що сучасний стан економіки нашої держави не є привабливим для іноземних інвесторів, оскільки відсутні належні умови для здійснення капіталовкладень у промислові підприємства

На сучасному рівні економічного розвитку, держава повинна здійснювати контроль за станом ринку, регулювати економічну, політичну та соціальну діяльність за допомогою різноманітних важелів і стимулів. Необхідно створити систему державного регулювання інвестиційними процесами, яка працювала б з іноземними інвесторами, сприяла

залученню капіталу тощо. Ця система повинна мати необхідну інформацію про підприємства і проекти, які потребують інвестицій, про інвесторів, про проведення міжнародних тендерів; повинна забезпечувати співпрацю інвестиційних фондів, компаній зі страховими, аудиторськими, фондовими біржами [6].

Але для того, щоб така система ефективно функціонувала, необхідно створити відповідну законодавчу базу, здійснювати ефективну амортизаційну політику, вигідну для обох сторін кредитну та податкову політику, визначити певні умови користування природними ресурсами.

Список використаних джерел:

1. Герзанич В. М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні [Електронний ресурс] / В. М. Герзанич // Ефективна економіка: електр. наук. фах. вид. – 2014. – № 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/n=4&y=2014>.
2. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України : стат. зб. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 51 с.
3. Музиченко А. С. Інвестиції як чинник модернізації економіки / А. С. Музиченко, М. А. Слатвінський // Фінанси України. – 2014. – № 3. – С. 6-10.
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р., № 1560-ХІІ.
5. Харчук С. А. Стан інвестиційної діяльності підприємств України в умовах економічної нестабільності. Журнал «Економіка та держава». 2020. №1.
6. Маркевич К. Хто і як інвестує в Україну. Центр Розумкова. Режим доступу: <http://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iak-investuie-v-ukrainu>

*Прилуцька Тетяна Юріївна,
студентка Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка*

*Науковий керівник:
Жилінська Оксана Іванівна,
доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної
діяльності Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка*

ЖІНКИ В МЕНЕДЖМЕНТІ: РОЗВИТОК ГАЛУЗІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Усвідомлення гендеру, як центральної ознаки усіх аспектів повсякденного життя, набуває усе більшого поширення. Загалом, дослідження гендеру в управлінні та організаціях постійно розвиваються. Коли область дослідження динамічна, корисно зупинитися та підвести підсумки тем і моделей, щоб як критикувати поточний стан, так і інформувати про майбутні перспективні дослідження. Розуміючи основні проблеми, ми можемо створювати та розвивати нові знання. Таким чином, метою роботи є аналіз розвитку галузі гендерних досліджень в управлінні та організаціях.

Початкові дослідження гендеру в управлінні та організаціях походять з 1970-х років XX століття. Ранні дослідження використовували переважно чоловіче бачення як для пояснення організаційної поведінки, так і визначення пояснювальних змінних вибору та поведінки підприємців під час відкриття та управління бізнесом. Тому погляд жінок у діловому світі був орієнтований на минуле. Жінки в управлінні та організаціях не сприймалися як прояв природної соціальної еволюції, де жінка більше не

обмежена рамками своєї ролі матері, дружини та/або домогосподарки, а радше як виняток, що представляє інтерес [2].

Проте з початку 1980-х років ХХ століття спостерігається підвищений інтерес до жінок-менеджерів і підприємців, часто з міждисциплінарної точки зору, поєднуючи, наприклад, такі галузі, як соціологія, психологія, менеджмент, а також організаційні дослідження та економіка. Представлений аналіз спрямований на оцінку сфери гендеру в управлінні та організаціях, що розвивається, з метою визначення домінуючих тем дослідження та виявлення тих, які ще потрібно дослідити. У ньому розглядається новітня література в цій галузі з різних точок зору: корпоративне управління; жіноче підприємництво; конфлікт інтересів; відмінності між чоловіками і жінками; дискримінація тощо [5].

Ми твердо переконані, що майбутнє може включати більше досліджень з цієї проблематики, щоб закрити цю прогалину, і як доказ ми вказуємо на дослідницьку мережу з гендерних досліджень під назвою «IPAZIA». Обсерваторія Іпазія була заснована з метою окреслити міждисциплінарні, комплексні та оновлені дослідження, послуги та проекти, пов'язані з жінками та гендерними проблемами на місцевому, національному і міжнародному рівнях. Щороку Обсерваторія Іпазія проводить масштабний семінар, щоб ініціювати національні та міжнародні дебати на найактуальніші та найскладніші теми з гендерних питань. Бачення семінарів – спроектувати сьогоднішнє в майбутнє [4].

Враховуючи, що ми живемо у час величезних змін (стосуються технологій, економіки, культури і суспільства) з швидкими інноваціями, глобалізацією, зростанням економіки, ми очікуємо, що ці взаємопов'язані явища, які впливають на усі аспекти нашого життя, стануть предметом гендерних досліджень. Ці впливи також можуть призвести до невизначеності та суперечностей, які, у свою чергу, можуть загрожувати, порушувати або приносити нові можливості та переваги для жінок.

Глобалізація поєднується з локалізмом: різноманітність розглядають як рушій для створення цінності в організаціях; інтеграцію мігрантів можна вважати важелем відновлення застійних економік розвинених країн; стійкість у середньостроковій та довгостроковій перспективах є основною метою для підприємств, які прагнуть поєднати прибутковість з увагою до навколишнього середовища і соціального добробуту. Гендерні дослідження можуть сформулювати новий погляд на взаємозв'язок

цих сфер діяльності, оскільки вони стосуються статі, соціальної та культурної ідентичності, економіки, суспільства, інститутів та геополітичних контекстів [1].

Загалом дослідження, що стосуються відмінностей між жінками та чоловіками, присвячені аналізу їх нерівності у різних соціально-демографічних та геополітичних контекстах, а також академічній кар'єрі. Ми вважаємо, що необхідні додаткові дослідження у цій галузі, щоб подолати гендерний розрив у науці і техніці.

Більшість досліджень конфлікту інтересів стосуються балансування часу між роботою і сім'єю. Деякі автори більше зосереджуються на дискримінації жінок на робочому місці та в інших політичних, економічних і соціальних контекстах.

Для того щоб запропонувати потенційні рішення для подолання гендерного розриву, може бути використаний міждисциплінарний підхід, який поєднує управління та організацію, психологію, соціологію, політичну економіку та право [3].

Отже, проведений аналіз гендерних досліджень дозволяє краще зрозуміти напрямки їх подальшого розвитку та, насамперед, свідчить про зростаючу увагу до скорочення розриву між гендерними дослідженнями і практикою.

Майбутні напрямки досліджень стосуються відкриття нових сфер людської діяльності, вирішення занедбаних проблем та консолідації традиційних галузей гендерної нерівності. Ми повинні використовувати інноваційні методології, надавати емпіричні дослідження щодо гендеру, запропонувати нові рішення для подолання гендерного розриву на практиці.

Література:

- Весельська А. Л. Гендерний аспект лідерства: теоретичний аналіз / А. Л. Весельська // Наука і освіта. – 2014. – № 5 (122). – С. 19-24.
1. Гарькавецька Н. С. Гендерна психологія, 2009. URL: <http://medbib.in.ua/gendernaya-psihologiya-2.html>
 2. Гендерна рівність та якість менеджменту, 2018. URL: <https://mim.kiev.ua/events/view/genderna-rivnist-ta--jakist-menedzhmentu>

3. Гетьман О. О. Гендерна рівність – запорука розвинутого суспільства, 2015. URL: <http://genichesk-rda.gov.ua/index.php?option=com>
4. Кормич Л. І. Гендерний аспект феномену політичного лідерства: теоретичні засади / Л. І. Кормич // Актуальні проблеми політики. – 2014. – Вип. 52. – С. 19-26.

*Залуцький Руслан Олександрович,
аспірант, кафедра промислового
маркетингу, НТУУ «Київський
політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»*

*Науковий керівник:
Солнцев Сергій Олексійович,
доктор фізико-математичних
наук, професор, НТУУ «Київський
політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»*

DIGITAL-ТРАНСФОРМАЦІЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: РИЗИКИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ

Поведінка і очікування споживачів змінюються з кожним днем. Коли справа доходить до цифрового маркетингу, бізнес вже не може задовольнятися збереженням статус-кво. Якщо підприємство буде нічого не робити, то незабаром воно опиниться в невигідній позиції, позиції наздоганяючого і буде намагатися не відставати від конкурентів. Цифрове середовище розвивається з неймовірною швидкістю. За прогнозами IDC, до 2025 року кожна особа, яка має зв'язок із цифровим середовищем, в середньому буде взаємодіяти зі своїм підключеним пристроєм кожні 18 секунд. І цифрова трансформація в маркетингу буде в авангарді цієї еволюції [1].

Цифрова трансформація дозволяє розуміти клієнтів більш глибоко. За її допомогою підприємства можуть легко визначити цільову аудиторію та провести сегментацію ринку, легше зрозуміти поведінку споживача та передбачати їх дії. Це, у свою чергу, дозволяє підприємствам використовувати дані, щоб генерувати корисну інформацію та покращувати свою співпрацю з клієнтами [2].

Ми окреслили 5 ризиків відсутності діджитал трансформації маркетингової діяльності підприємства [1]:

1. Конкуренція не сидить на місці.

Відомо, що конкуренти завжди намагаються переманити до себе якомога більше клієнтів. В ситуації, коли підприємство не вживає ніяких заходів для свого розвитку, у підприємств-конкурентів виникає перевага. Вони завжди вживають заходів, і діють. Бізнес-конкуренти використовують передові технології, які забезпечать їх успіх в довгостроковій перспективі. За допомогою правильних інструментів цифрового маркетингу вони можуть залучити не просто нових клієнтів, а й клієнтів, які розуміють цифрові технології, які можуть бути незадоволені старіючої технологією підприємства, яке не розвивається. Вимоги клієнтів будуть продовжувати змінюватися. Тому виникає необхідність змінювати бізнес в залежності від змін потреб споживачів, постійно розвивати його і адаптувати відповідно до трендів на ринку.

2. Менша віддача, ніжча ефективність.

Маркетингова команда має бути відданою та продуктивною, щоб досягти успіху. У цифровому маркетингу швидке, гнучке розгортання кампаній за допомогою різних каналів це не щось, що просто приємно мати, це те, що необхідно мати для створення чудового досвіду для клієнтів. Але покладатися на підтримку ІТ чи агентства для проведення кампанії не є повністю доцільним. Потрібно надавати маркетинговій команді сучасні інструменти автоматизації маркетингу, необхідні для швидкого розгортання кампаній. Зміна не тільки покращить залучення клієнтів, але й допоможе підприємству заощадити на ефективності та результативності.

3. Кампанії повинні мати вплив на клієнтів, інакше про них забувають.

Серед змін на ринку варто відзначити появу необхідності в налагодженні особистісних комунікацій. Якщо ви спілкуєтеся з потрібним клієнтом у потрібний час щодо тем або бізнес-рішень, які їх цікавлять, ви отримуєте (і заробляєте) лояльність клієнтів. Клієнти хочуть контент, який говорить з ними безпосередньо. Якщо бізнес не може швидко керувати

та запускати релевантні та цікаві кампанії, він може втратити не лише увагу клієнтів, а й співпрацю з ними і їх бізнесом. За допомогою гнучких персоналізованих кампаній, які масштабуються в різних каналах, можна допомагати їм(клієнтам) дізнатися те, що вони хочуть знати.

4. «Талант може шукати зеленіші пасовища».

Незграбна, застаріла технологія не приваблює нових інноваційних талантів. Сучасна робоча сила є конкурентоспроможною, і маркетинговий талант буде шукати робоче місце, яке допоможе їм бути гнучкими та ефективними, залишаючи достатньо часу для створення нових захоплюючих ідей. Завдяки надійній, простій у використанні маркетинговій технології маркетингова команда може впроваджувати інновації та покращувати загальний дохід. Завантаження їх трудомісткими технологіями не тільки неефективне, але також може мати негативний вплив на моральний дух і, в довгостроковій перспективі, на зростання бізнесу.

5. Клієнти тяжіють до кращого досвіду.

Нарешті, сьогоднішні клієнти, які розуміють цифрові технології, мають вибір. Вони більше не залежать від попередніх закупівель для прийняття рішень. Вони хочуть швидко, легко та зручно. І вони хочуть бути забезпечені відповідним контентом через різні канали комунікацій. Задовольнити їх потреби це не проста задача, і вона потребує постійного вдосконалення її рішень. Використання надійної маркетингової технології, яка розвивається разом із бізнесом і розвивається відповідно до запитів клієнтів, є найкращим варіантом для збереження конкурентоспроможності на сучасному ринку.

Хоча цифрова трансформація не є чимось новим, нинішні умови змусили багатьох підприємців пришвидшити впровадження настільки, наскільки суспільство не могло передбачити. Але замість того, щоб боятися змін або боротися з адаптацією, підприємства повинні дивитися на те, як це насправді дозволяє їм досягати важливих внутрішніх цілей, особливо коли йдеться про маркетинг і продажі [2].

Література:

1. Wilson J. Explore Digital Transformation in Marketing | 5 Risks of Doing Nothing [Електронний ресурс] / Julie Wilson. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://blog.marketo.com/2020/02/digital-transformation-five-risks-of-doing-nothing.html>
2. Jonsson M. Why Digital Transformation Is Crucial for Marketing and Sales Alignment [Електронний ресурс] / Mathias Jonsson. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://blog.marketo.com/2020/09/why-digital-transformation-is-crucial-for-marketing-and-sales-alignment.html>

*Бурова Тетяна Андріївна,
доктор економічних наук,
професор, директор аудиторської
фірми*

ГРУПУВАННЯ ВИТРАТ ПО МІСЦЯМ ТА ЦЕНТРАМ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В сучасних умовах господарювання переведення підприємств на індустріальну основу, впровадження інвестиційних проектів вимагає надійного інформаційного забезпечення всіх рівнів галузевого управління, починаючи від бригади, цеху і закінчуючи державними органами. Тому висувається ряд нових завдань щодо вдосконалення теорії і практики бухгалтерського обліку, який є важливішим інструментом управління і контролю за діяльністю підприємства. За останні роки проведена велика робота з удосконалення бухгалтерського обліку операційних витрат.

Мета роботи є дослідження класифікації операційних витрат по місцям та центрам відповідальним в сучасних автотранспортних підприємствах. Витрати на виробництво є не що інше, як витрата виробничих ресурсів автотранспортного підприємства на виконання робіт, послуг. Управління витратами вимагає нових підходів до вибору групування витрат, що дозволяють організувати систему контролю та своєчасно реагувати на негативні моменти зростання витрат. Розподіл витрат на регульовані і нерегульовані передбачено у звітах про виконання кошторису за центрами відповідальності. Таке рішення дозволяє виділити сферу відповідальності кожного менеджера і оцінити його роботу в частині контролю за витратами підрозділу підприємства.

Витрати, що регулюються з метою контролю та прийняття управлінських рішень, доцільно підрозділити на:

- повністю регульовані, що відображають чіткий (функціональний) взаємозв'язок між «входом» і «виходом» процесу виробництва (вартість основних матеріалів);

- частково регульовані, що виникають в результаті рішень, прийнятих керівником періодично (понесені витрати на маркетинг і рекламу). Жорсткий причинно-наслідковий зв'язок між «входом» і «виходом» відсутній;

- слабо регульовані (задані) – витрати, на величину яких неможливо впливати в коротко строковому періоді (втрати на будівництво виробничого корпусу).

Оцінка управлінської діяльності будується і на класифікації витрат на ефективні та неефективні. Обов'язковість виділення неефективних витрат – витрат на виробництві (втрати від браку, простоїв, нестачі матеріальних цінностей на загальнозаводських складах і цехових комор, псування матеріалів тощо) – диктується тим, щоб не допустити проникнення витрат у плануванні та нормуванні.

Важливою ланкою у процесі управління контролем також є облік за центрами відповідальності. У зв'язку з цим важливо ввести також класифікацію витрат на:

- підконтрольні і непідконтрольні;
- відносні, тобто витрати зіставлені з витратами минулого періоду, витратами конкурентів і нормативними витратами;
- достовірні, ті, що змінюються і неминучі.

Виділення контрольованих витрат особливо важливо на підприємствах з цеховою організаційною структурою, якими є автотранспортні підприємства. За своїм складом вони відрізняються від регульованих, так як мають цільовий характер. Підконтрольні витрати – це витрати, на які істотний вплив може зробити менеджер центру відповідальності. Підконтрольність передбачає не повний, але суттєвий вплив (трудові витрати, час простою, швидкість і ефективність виконання робіт, встановлення трудозберігаючого устаткування і та інші). Неконтрольовані витрати – це, наприклад, переоцінка основних засобів, яка спричинила за собою збільшення сум амортизаційних відрахувань, зміни цін на паливо-енергетичні ресурси та інші подібні витрати. Якщо розглядати підприємство як єдине ціле, кожна система витрат виявляється підконтрольною.

По відношенню до центру відповідальності всі статті витрат поділяються на прямі і непрямі. Непрямі витрати є непідконтрольні центру відповідальності, так як «спадають» зверху, (наприклад, сума

амортизації, орендної плати). Підконтрольні прямі витрати можуть бути умовно змінними і постійними. При цьому підконтрольні витрати не є обов'язково змінні, а постійні підконтрольні витрати – це, наприклад, витрати на електроенергію, опалення. Непідконтрольні витрати можуть бути перетворені в підконтрольні внаслідок зміни бази визначення собівартості послуг і шляхом зміни рівня відповідальності за прийняття рішення. Частина непрямих витрат може бути перетворена в підконтрольні. Наприклад, витрати на електроенергію і воду за рахунок встановлення лічильників у кожному підрозділу.

Отже, при підрозділі витрат на контрольовані і неконтрольовані на сучасних підприємствах необхідно виходити з рівня керованості і часу. Тобто витрати, неконтрольовані на одному рівні можуть бути такими на іншому. Аналогічно, неконтрольована стаття протягом короткого проміжку часу буде контрольованою при перспективному вирішенні. Таким чином, шляхом ретельного аналізу кожної статті витрат стає практично можливим поділ витрат на контрольовані і неконтрольовані певними центрами відповідальності. При цьому необхідна розробка спеціальних звітів для керівництва підприємства в цілому та його структурних підрозділів, як засіб контролю за розміром операційних витрат. Це дозволить оперативному прийняттю управлінських рішень менеджерам усіх рівнів по їх (витрат) оптимізації.

Таким чином для ефективної організації управління в умовах ринкової економіки доцільно використання групування операційних витрат по місцям та центрам відповідальності з метою підвищення прибутковості підприємства.

*Козуб Тетяна Анатоліївна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти, спеціальність
071 «Облік і оподаткування»
Центральноукраїнський
національний технічний
університет, м. Кропивницький*

*Науковий керівник:
Лисенко Алла Миколаївна,
кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри аудиту,
обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський
національний технічний
університет, м. Кропивницький*

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ З ВИРОБНИЦТВА ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОБЛАДНАННЯ

На підприємствах України облік оплати праці регламентується, передусім, Кодексом законів про працю України № 322-VIII від 10.12.1971 р. (редакція від 15.12.2021 р.), Законом України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР (редакція від 15.07.2021 р.), НП(С)БО 26 «Виплати працівникам», затвердженим наказом МФУ від 28.10.2003 р. № 601 (редакція від 03.11.2020 р.) [1-3], іншими нормативно-правовими документами. Водночас, кожне підприємство має певні особливості, які позначаються, зокрема, й на організації обліку оплати праці.

Так, у ТОВ «ЗТО», що знаходиться у м. Кропивницький та займається виробництвом технологічного обладнання, трудові відносини між адміністрацією та трудовим колективом регулюються колективним договором, у якому чітко зазначено зобов'язання адміністрації та трудового колективу у процесі формування виробничих та трудових відносин, забезпеченні зайнятості, соціально-трудових гарантій, організації робочого часу та відпочинку, оплати та охорони праці.

Оплата праці штатних працівників здійснюється за затвердженим штатним розкладом, тарифами, окладами й системами оплати праці з урахуванням фактично відпрацьованого часу. Працівникам з відрядною оплатою праці заробітна плата нараховується за відрядними розцінками. Підставою для формування розміру заробітної плати кваліфікованого робітника на підприємстві слугує тарифна сітка, яка складається з шести тарифних розрядів та відповідних міжрозрядних коефіцієнтів. Тарифна сітка формується на підставі тарифної ставки робітника першого розряду, але не менше за ПМПО. Оплату праці керівників, спеціалістів та службовців здійснюють, виходячи з окладів. Встановлені посадові оклади та місячні тарифні ставки відображають у штатному розписі.

У розроблених на підприємстві «Положенні про преміювання керівників, спеціалістів та службовців» та «Положенні про преміювання робітників з відрядною оплатою праці» визначені основні показники преміювання. Для керівників, спеціалістів та службовців премія становить 10-40 % до фактичного заробітку за результатами роботи за місяць за фактично відпрацьований час, а для робітників з відрядною оплатою праці – 20 %. Розмір персональної надбавки для кожного працівника встановлює керівник підприємства в залежності від виконаної роботи.

Наказом керівника затверджено «Перелік робочих місць, професій і посад, для яких, у відповідності до норм чинного законодавства, встановлено компенсації за роботу в шкідливих та важких виробничих умовах і за особливий характер праці». Зокрема, до переліку таких професій входять електрогазозварники та електрозварники ручного зварювання, для яких підтверджено право на щорічні додаткові відпустки (7 днів), встановлено доплату за роботу у шкідливих та важких умовах. Додатково 4 дні відпустки мають комерційний директор, заступник головного інженера, головний бухгалтер, бухгалтер, заступник директора з виробництва.

Також керівником підприємства встановлено перелік доплат та надбавок. Зокрема, доплати за термінове виконання замовлень (не вище встановленого місячного окладу), за роботу у важких та шкідливих умовах праці (8 % годинної тарифної ставки розряду виконаної роботи за фактично відпрацьований час), за інтенсивність праці (суму доплати визначає керівник підприємства). Встановлено також надбавку за знання й використання в роботі іноземних мов.

Підставою для обліку відпрацьованого часу та нарахування заробітної плати слугують таблиці обліку робочого часу, наряди на виконану роботу і т. ін., а для здійснення преміальних виплат – також звітні дані про реалізацію продукції та суму прибутку. Всі види додаткової заробітної плати нараховують на підставі первинних документів та розрахунків середнього заробітку працівника. Аналітичний облік здійснюється за кожним працівником на підставі розрахунково-платіжних відомостей. Синтетичний облік ведеться на рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», формується оборотно-сальдова відомість. Нарахування на заробітну плату та утримання з неї, а також формування звітності здійснюють з урахуванням норм законодавства.

Загалом організація обліку оплати праці у ТОВ «ЗТО» відповідає встановленим вимогам. Водночас, незначна розбіжність у рівні окладів свідчить про доцільність покращення матеріального стимулювання працівників з урахуванням рівня їх кваліфікації.

Література:

1. Кодекс законів про працю України № 322-VIII від 10.12.1971 р. (редакція від 15.12.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 19.03.2022).
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» / Затверджене наказом МФУ від 28.10.2003 р. № 601 (редакція від 03.11.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03#Text> (дата звернення: 19.03.2022).
3. Про оплату праці / Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР (редакція від 15.07.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.03.2022).

*Лисенко Алла Миколаївна,
кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри аудиту,
обліку та оподаткування
Центральноукраїнський
національний технічний
університет, м. Кропивницький*

*Акімов Сергій Сергійович,
здобувач наукового ступеня
«Доктор філософії» за
спеціальністю 071 «Облік і
оподаткування»
Центральноукраїнський
національний технічний
університет, м. Кропивницький*

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У процесі проведення аудиту на підприємстві враховується, зокрема, специфіка та масштаби діяльності, широко застосовуються аналітичні процедури. При цьому вивчаються показники, відображені у фінансовій звітності, а також макроекономічні та галузеві індикатори, що слугують основою для формування порівняльних оцінок.

Слід зазначити, що єдиної методики проведення економічного аналізу в ході аудиту діяльності підприємства не існує. Тому кожен аудитор розробляє її самостійно, виходячи з наявної інформаційної бази, цільових установок, власного досвіду та професіоналізму. При цьому «будь-яка господарська ситуація потребує проведення аналітичної роботи, що передбачає необхідність застосування відповідних методичних підходів на різних етапах постановки та вирішення управлінських завдань й спрямована на підвищення достовірності результатів при одночасному зменшенні ризику втрат» [2, с. 140].

При проведенні аудиту на підприємстві ключовими напрямками застосування економічного аналізу є: контроль повноти та правильності формування інформації в обліку, а також показників, відображених у фінансовій, статистичній, податковій звітності; аналіз фінансового стану підприємства з метою оцінки бізнесу, його реструктуризації або фінансового оздоровлення суб'єкта господарювання з низькою платоспроможністю, урегулювання майнових відносин між власниками.

У процесі аналізу фінансового стану підприємства науковці рекомендують застосовувати наступні методи: читання зовнішньої звітності, галузевого порівняльного аналізу, порівняльного аналізу облікових і звітних даних та фактичних даних клієнта, коефіцієнтного аналізу [1, с. 230-231].

На основі інформації про вплив значимих факторів на використання ресурсного потенціалу, обсяги виробництва та збуту продукції, формування фінансових результатів виокремлюються важливі аспекти, на які слід звернути першочергову увагу при проведенні аудиту. Оцінка фінансового стану підприємства дасть можливість зробити висновки про його фінансову стійкість та виявити можливості покращення платоспроможності.

Література:

1. Аудит: основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту / Підручник за ред. проф. Немченко В. В., Редько О. Ю. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 540 с.
2. Лисенко А.М. Формалізація процесу прийняття рішень в аналізі та аудиті в умовах невизначеності та ризику. Облік і контроль в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 25 жовтня 2019 р. Кропивницький: ПП «Ексклюзив-Систем», 2019. С. 140-142.

*Самородова Лілія Григорівна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти, спеціальність
071 «Облік і оподаткування»
Центральноукраїнський
національний технічний
університет, м. Кропивницький*

*Науковий керівник:
Лисенко Алла Миколаївна,
кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри аудиту,
обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський
національний технічний
університет, м. Кропивницький*

СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В ДЕРЖАВНОМУ ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ЇЇ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Для забезпечення успішного функціонування державного закладу професійної освіти в ньому повинен бути чітко налагоджений механізм управління та розподіл обов'язків. Важливим елементом механізму управління закладом є внутрішній контроль, який здійснюється керівником, його заступниками, іншими працівниками у межах виконання ними посадових обов'язків. Складові системи внутрішнього контролю відображені на рис. 1.

Як зазначила Міщенко Т. М., «ефективність системи внутрішнього контролю бюджетної установи напряму залежить від правильної організації заходів контролю та моніторингу їх якості» [2, с. 11]. Тому адміністрація закладу повинна забезпечувати: надійність інформації, необхідної для управління фінансово-господарською діяльністю; контроль за надходженням та використанням коштів; правильність формування навчального навантаження, використання робочого часу, забезпечення відповідності діяльності ліцензійним умовам; недопущення псування

майна та його нецільового використання, фактів крадіжок, знищення інформації; обов'язковість виконання працівниками загальних вимог нормативно-законодавчих документів, які регулюють діяльність закладів професійної освіти та, зокрема, освітній процес, а також розроблених внутрішніх правил та інструкцій.

Рис. 1. Складові системи внутрішнього контролю державного закладу професійної освіти

На думку А.М. Лисенко, «контроль слід розглядати в двох аспектах: як функцію менеджменту (широке розуміння) та як складову системи бухгалтерського обліку (вузьке розуміння)» [1, с. 73]. Тобто, в системі

контролю фінансово-господарської діяльності важливе значення має схема відображення та руху облікової інформації (рис. 2).

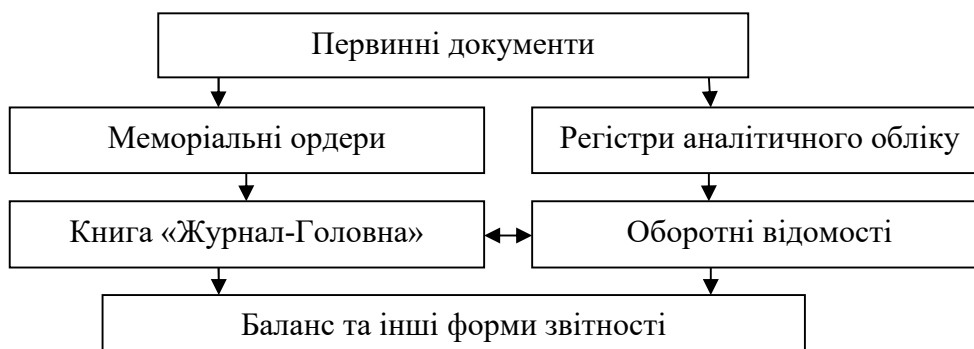

Рис. 2. Загальна схема відображення та руху облікової інформації в державному закладі професійної освіти

При здійсненні внутрішнього контролю перевіряють повноту та достовірність інформації, перенесеної з первинних документів у меморіальні ордери та регістри аналітичного обліку, а також інформації, відображеної в оборотних відомостях, складених за аналітичними рахунками на підставі регістрів аналітичного обліку. На основі книги «Журнал-Головна» та з урахуванням даних оборотних відомостей за аналітичними рахунками формується звітність.

Отже, у державних закладах професійної освіти дієвість системи внутрішнього контролю забезпечується раціональною організацією бухгалтерського обліку, злагодженою роботою відповідальних осіб та функціонуванням ієрархічних складових структури управління.

Література:

1. Лисенко А. М. Управлінський контроль в системі менеджменту підприємства / Облік і контроль в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 19-20 жовтня 2018 р. Кропивницький: Ексклюзив-Систем, 2018. С. 72-75.
2. Міщенко Т. М. Заходи внутрішнього контролю та їх моніторинг. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2018. Вип. 17. Ч. 2. С. 6-11.

*Ковбасюк Владислава Павлівна,
студентка, спеціальність
«Міжнародна економіка»,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені
Вадима Гетьмана»*

*Віннікова Інна Ігорівна,
кандидат економічних наук,
доцент, ДВНЗ «Київський
національний економічний
університет імені Вадима
Гетьмана»*

РОЛЬ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ

Актуальність. У зв'язку з глобалізацією економіки та ринковими відносинами, податки забезпечують нагромадження коштів бюджетів на різних рівнях для того, щоб держава могла виконувати свою місію. Загальна сума всіх податків, що сплачуються на корпоративному, промисловому та державному рівнях, визначає ступінь податкового навантаження на державу.

Цей показник впливає на економічне зростання економіки держави, інвестиційну, інноваційну привабливість, економічну активність господарських одиниць і, створює умови для економічного, соціального та фінансового розвитку. У зв'язку з цим рівень податкового навантаження є актуальним та необхідним процесом в розвитку національної економіки будь-якої держави. Темі оптимального податкового навантаження в Україні присвячені роботи відомих вчених, таких як, О. Антонова, Т. Куценко, О. Тимченко, В. Федосов, Н. Фролова та інші. Але питання оптимального рівня оподаткування ще недостатньо висвітлено в сучасній літературі і потребує більш глибокого дослідження.

Постановка проблеми. Визначити рівень податкового навантаження та обґрунтувати наскільки оптимальним він є для економіки України.

Результати дослідження. Через складну економічну ситуацію в Україні (криза в політичній, фінансовій та соціальній сферах), високе податкове навантаження на вітчизняні бізнес-організації, зростання кількості випадків ухилення від сплати податків, зросла необхідність реформування податкової системи в нашій державі. Однією з причин гальмування економіки після тотального локдауну є значне зменшення інвестицій, так як люди чекають більш сприятливої ситуації для продовження програми капіталовкладень та зменшення поширення вірусу. Пандемія COVID-19 двояко вплинула на економіку України. Згідно з дослідженнями М. Репко, заступниці директора Центру економічної стратегії, локдаун у 2020-му році негативно відобразився на пасажирських перевезеннях, туризмі, та сфері торгівлі. Натомість торговий баланс держави дещо покращився за рахунок відчутного зменшення імпорту [1].

Держава збирає податки для забезпечення широкого спектру суспільних благ і послуг, включаючи правоохоронні органи, громадську інфраструктуру, освіту та охорону здоров'я.

За статистикою, протягом 2011-2019 років податкове навантаження в Україні середнє (порівняно з розвинутими країнами) і коливається в межах 32-36% і має тенденцію до зниження в останні роки [2].

Порівняно з іншими країнами номінальний рівень податкового навантаження в Україні не вищий, ніж у США, Канаді, Великобританії та Німеччині, але фактичний податковий тягар з урахуванням впливу податкової системи, тобто рівень задоволення потреб громадян за рахунок оподаткування значно вище. У порівнянні, наприклад, із соціально орієнтованою Швецією, де податкове навантаження становить близько 55 % ВВП, податкове навантаження в Україні значно нижче – 32-36%. Проте твердження про те, що податкове навантаження для Швеції вище, ніж для українців, є невірним, оскільки частка податків, повернутих населенню у перерозподілі бюджету для Швеції, становить близько 85%, тоді як у нас – не більше 30% [3].

Оптимальне оподаткування є важливою макроекономічною проблемою кожної країни. Податкове навантаження на економіку має знаходитись на рівні 40–42% ВВП. Структурні зрушення в податковій системі в бік оподаткування майна і процентних доходів дають

можливість: зменшити загальне податкове навантаження на виробництво і громадян з невисокими доходами без ризику бюджетних втрат; збільшити податкові надходження на 10%, змістивши акценти в оподаткуванні на майно та пасивні та нетрудові доходи; оптимізувати структуру податкових платежів, сприяти збільшенню питомої ваги стабільних і простих в управлінні (плануванні та адмініструванні) видів податкових платежів, що забезпечить наповнюваність бюджету та в перспективі сприятиме зниженню рівня тіньової економіки [4].

Висновки. Чинна податкова система в Україні є не зовсім досконалою. Неповні та не стабільні податкові прибутки до бюджету, нерівномірні відносини між платниками і державою – це наслідки непомірного податкового тягара. Саме тому роль податків і зменшується. Необхідною умовою подолання цієї несприятливої для України ситуації є зниження рівня податкового навантаження на власників бізнесу. Це посприятиме росту державної економіки, що, далі, приведе до збільшення ВВП та зміцнення податкової бази.

Література:

1. Репко М. Як пандемія COVID-19 вплинула на економіку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ces.org.ua/how-covid19-affected-ukrainian-economy/>.
2. Науковий вісник Ужгородського національного університету / Оперенко С. // Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2018. – №19. – С. 167-171.
3. Крисоватий А. І. Домінанти гармонізації оподаткування: національні та міжнародні вектори : [монографія] / А. І. Крисоватий, В. А. Валігура. – Тернопіль : Підручник і посібник, 2010. – 248 с.
4. Сибірянська Ю.В. Нова модель податкової системи України: перерозподіл податкового навантаження / Ю.В. Сибірянська, М. Б. Кондратенко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 7. – С. 276-283 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ binf_2014_7_50.pdf.

*Мосій Ольга Бориславівна,
кандидат економічних наук,
доцент, Тернопільський
національний технічний
університет імені Івана Пулюя*

АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ РЕГІОНУ НА ПРИКЛАДІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Щороку на Тернопільщині продукують 900 тис. м³ (300 тис. тон) твердих побутових відходів (ТПВ), які захороняються майже на 740 сміттєзвалищах; станом на 01.01.2019 року їх захоронено 22,2 млн м³. Правовстановлювальні документи на земельні ділянки під сміттєзвалища мають 8 міст та 1 село області, паспортизовано 109 полігонів, а більшість міст і селищ області експлуатують сміттєзвалища без оформлення права користування земельними ділянками. Лише 204 населені пункти області користуються послугами з вивезення побутових відходів, тобто 68 % населення. Систему роздільного збирання ТПВ впроваджено у 199 населених пунктах (19 % від загальної кількості).

На ринку послуг у сфері поводження з побутовими відходами у межах області здійснює діяльність 28 суб'єктів господарювання. Роздільне збирання побутових відходів, робота КП ТМР „Екоресурси” у Тернополі, яке вилучає з ТПВ ПЕТ-пляшки, скло, папір, робота сміттєсортувальних ліній у с. Плебанівка (потужністю 50 тис. тон за рік), с. Малашівці, с. Білокриниця дозволить зменшити обсяги захоронення побутових відходів на 15%.

У 2020 р. в рамках програми DOBRE у Шумській ОТГ для сортування сміття облаштовано 9 контейнерних майданчиків, а для Лановецької територіальної громади придбано 1372 контейнери для збирання побутових відходів вартістю 1,4 млн грн. Разом з тим, спираючись на підтримку програми «DOBRE», розроблено проект спорудження підприємства з переробки пластикових відходів на полімерні матеріали, вартістю 3,7 млн грн. [2].

Обсяг послуг у 2018 та 2020 роках у сфері поводження з побутовими відходами представлено у табл. 1. Обсяги захоронення ТПВ у 2020 р. порівняно з 2018 р. зменшились на 5,3 тис. т., але стверджувати, що це позитивна тенденція не доводиться бо обсяги їх збирання в 2020 р. теж зменшились.

Таблиця 1 – Обсяг послуг у сфері поводження з побутовими відходами у 2018 та 2020 рр. у Тернопільській області [1], [2]

Обсяг послуг	2018 рік		2020 рік	
	тис. м3	тис. т	тис. м3	тис. т
Збирання/перевезення, у тому числі вивезено на:	900,1	300,7	888,7,0	246,9
на заготівельні пункти вторинної сировини	9,3	1,62	5,154	1,756
сміттєпереробні підприємства	232,4	154,6	202,0	105,6
полігони	658,4	144,5	681,5	139,2

Господарська діяльність у сфері поводження з побутовими відходами здійснювалася на підставі Програми охорони навколишнього природного середовища в Тернопільській області на 2014-2020 роки, органи місцевого самоврядування розробили та затвердили 13 схем санітарної очистки населених пунктів, здійснюють контроль за обсягами вивезення ТПВ. Збирання побутових відходів здійснюється повільно у зв'язку з відсутністю належного фінансування з місцевих бюджетів на розвиток контейнерного господарства та пунктів прийому вторинної сировини, створення умов для сортування побутових відходів. Рівень охоплення населення послугами у сфері поводження з побутовими відходами є незадовільним, особливо у приватному секторі, через небажання населення укладати договори на надання відповідних послуг.

Література:

1. Стан сфери поводження з побутовими відходами в Україні за 2019 рік.
URL: <https://www.minregion.gov.ua/>
2. Стан сфери поводження з побутовими відходами в Україні за 2020 рік.
URL: <https://www.minregion.gov.ua/>

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ
Теорія та історія держави і права. Філософія права.
Історія політичних і правових вчень

*Maksurov Alexey Anatolevich,
PhD in Law, Professor,
Kiev National University named
after Taras Shevchenko*

**ROBBERY ORDER AS A BODY FOR COORDINATING
CRIMINAL PROSECUTION**

From the point of view of the historical and legal approach, it seems important to determine the body of coordination of criminal prosecution in Russia of the XVII century, although there is very little direct mention of the coordination of law enforcement activities of executive authorities in historical sources. Of course, there is some historical information about tyuns who had special tasks and powers in terms of searching for a criminal [1, 48], but such data is extremely fragmentary and cannot be perceived as information about this or that interaction of law enforcement officers.

Some beginnings of specialization within the framework of the function of criminal prosecution, which inevitably entailed interaction, can be seen only during the heyday of the command management system in Russia in the XVII century [2, 23]. The orders themselves were created haphazardly, as needed, caused by internal management problems or issues of external relations, their functions intersected and, often, they were generally vague. The authors see the Robbery Order as a prototype of the investigative body [3, 14]. The function of the Robbery Order was, in fact, the implementation of police reprisals in a number of categories of cases [4, 25].

The robbery order as an investigative body was collegial: at the head of the order was a boyar, he was replaced by a nobleman, and there were also positions of two clerks, in connection with which it was possible to talk about some kind of investigative and judicial commission [5, 11]. Some authors note that the order had a territorial network of its organs in the field – in the form of so-called lips, headed by lip elders [6, 10].

Meanwhile, an analysis of the activities of these "local" investigative bodies shows that their duties included not only the investigation of cases in its modern sense, but also the search for information about a crime, the search for criminals, etc. [7, 18], that is, in a certain sense of the word, these bodies were also administrative, attracted by the clerks of the Robbery Order to assist the investigation in a specific territory. In this part, the Robbery Order was also assigned responsibilities for coordinating criminal prosecution bodies vertically – between central and local authorities, as well as horizontally – between a specialized investigative body (clerks) and other authorities performing administrative functions.

Literature:

1. Solovyov S.M. The history of Russia since ancient times. Book IV. Vol. 7. M., 1989. – 344 p.
2. Horiakov S. N. Procedural independence of the investigator. Dis.cand. jurid. M., 2006 – 198 p.
3. Stepanov. B.B. Procedural independence of the investigator in the investigation of crimes. Abstract of the dissertation of the Candidate of Sciences. M., 2007. – 24 p.
4. Ogorodov, A.N. Procedural independence of the investigator in criminal proceedings. Dis.cand. jurid. M., 2018 – 202 p.
5. Khmeleva A.M. Preliminary investigation in Russia: Retrospective view // Lex Russica. 2016. – pp.11-20.
6. Loza T.V. The history of the creation and formation of the Investigative Committee of the Russian Federation / Loza T. V. // Law. Society. State. 2013. No. 1. – pp.10-19.
7. Koni A.F. History of the development of criminal procedure legislation in Russia / Selected works and speeches. M., 2013 – 312 p.

*Кишенська Діана Олександрівна,
здобувач вищої освіти другого курсу
ННІ права та інноваційної освіти*

*Ярошевська Тамара Василівна,
доктор юридичних наук,
доцент, професор кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Розвиток теорії держави і права, історії політико-правової думки в Україні має базуватися на науковій методології, яка є запорукою достовірності знання, об'єктивності нових знань, правильного прогнозування подальшого розвитку.

Слід зазначити, що методологія історико-правової науки визначається змінами, що відбуваються в сучасному соціально-гуманітарному знанні. Звичайно, історія права, зберігаючи відносну самостійність серед інших наук, не може відчувати впливу перетворень, що відбуваються у філософії, праві та історії [1, с. 3-7].

Під методологією слід розуміти спосіб дослідження, пізнання, вчення про методи пізнання та перетворення реальності застосування принципів світогляду процесу пізнання, духовної творчості та практики.

Методологія пізнання української історико-правової дійсності нерозривно пов'язана з теоретичним осмисленням державно-правових явищ в історії, політико-правових вченнях, практикою державно-правового будівництва в Україні.

Кожна методологія базується на відповідній філософській основі; емпіризм – на філософії метафізики, раціоналізм – на природничому матеріалізмі і позитивізмі, інтуїтивізм – на французькому неотомізмі і феноменологічному вченні діалектичного підходу – не на теоретичних основах матеріалізму чи ідеалізму [2, с. 341].

Методологічні засади вивчення української історії, держави, права, політико-правової думки були різними. У XIX ст. переважав позитивізм, для дослідження в українській діаспорі. У другій половині XX ст. поширився раціоналізм, а наукові праці авторів, які працювали в Україні, відзначалися матеріалістичним підходом. На нашу думку, кожен із методологічних принципів має переваги та недоліки, і жоден з них не повинен мати монополію. Оскільки він виступає за справді діалектичний підхід до пізнання історико-правових явищ (а не метод матеріалістичної діалектики), то слід чітко розуміти, що його використання українськими вченими цілком доцільне і закономірне.

Діалектичний підхід до соціального, у тому числі державно-правового знання, характеризується баченням явищ, процесів державно-правового характеру в розвитку внутрішньої та зовнішньої взаємодії.

Особливістю методології соціального пізнання є те, що вона має ієрархічну структуру, включає методологію окремих суспільних наук і конкретних дисциплін. Методологія судової практики взаємопов'язана з методологією галузевих юридичних наук, у тому числі з методологією історико-правових дисциплін, таких як історія держави і права України та зарубіжних країн, історія політико-правових вчень та науки в галузі дизайну. процес. – історія української політології, правової думки [1, с. 3-7].

Ядром пізнання державно-правових явищ є знання та обґрунтування законності політичних доктрин, держави, права, тобто історико-правове знання, яке носить синтетичний характер, поєднує ознаки історико-правового, системно пов'язане з соціологічним, історико-філософським, історичним, економічним, етичним дослідженням та знанням.

Історико-правові дослідження або знання ґрунтуються на знанні минулого, сьогодення та передбаченні майбутнього. Дослідження з історії країни, права, політичної думки України мають декларативний, а не аналітичний характер. Для аналітичного підходу історико-правові явища необхідно розглядати крізь призму потрійної структури загального, конкретного, окремого. Історико-правове явище саме по собі є одиницею, вихідною осередком цього знання і виступає як конкретна, державно-правова подія, властивість, процес, що відображає зовнішній бік об'єктивної соціальної дійсності і нерозривно пов'язаний з її сутністю. Більш повно зміст історико-правових явищ можна зрозуміти, аналізуючи,

наприклад, предмет і предмет історії держави і права України, історії української політико-правової думки. Таким предметом є держава і право України, політичні вчення, а також пов'язані з ними події та явища політичного, соціального, економічного, етичного, психологічного характеру.

Предметом історії держави і права України є закономірності виникнення і розвитку, характеристика прояву на різних етапах історії, векторний напрямок розвитку, їх специфіка на сучасному етапі.

Предметом історії української політико-правової думки є закономірності виникнення та розвитку вчень, поглядів, уявлень про існуючу та бажану українську державу та право. Це означає, що об'єкти цих двох дисциплін тісно пов'язані, а предмети подільні, хоча в кожному з двох випадків є різні сторони одного предмета – держави і права та пов'язаних з ними явищ суспільного життя.

Характеристика пізнання явищ історико-правової дійсності України ретроспективна. Пізнання відбувається від сьогодення до минулого, від наслідків до причин. При цьому розкривається перспективний характер такого знання (особливо в історії української політико-правової думки), тому сучасні політико-правові доктрини розглядаються як причини майбутніх змін державного права [3, с. 123-124].

Важливе значення для методології пізнання української історико-правової дійсності мають принципи (під принципом розглядається центральне поняття, логічне вираження знання, основна ідея, що пронизує систему знань і встановлює їх підпорядкованість). Основними принципами є: розвиток чи історизм, причинність чи детермінізм, системність, єдність свідомості, особистості й діяльності, об'єктивність.

Принцип розвитку або історизму можна розглядати як подвійний або як один. Розвиток будь-якого явища характеризується послідовністю, цілеспрямованістю, незворотністю, новаторством, збереженням результатів, наступністю та запереченням. Історизм є проявом розвитку соціальної сфери. Соціальні явища характеризуються закономірним, спрямованим і незворотним розвитком, прогресивною тенденцією, боротьбою внутрішніх протиріч на певному етапі історії. Принцип історизму особливо яскраво проявляється в історії української держави, права, політико-правової думки, оскільки дозволяв відтворити

особливості суспільного розвитку українського народу та реконструювати втрачені пояснення окремих етапів цього розвитку.

Причинність або детермінізм – це генетичний зв'язок явищ, при яких одне викликає інше за певних умов. Причинність дозволяє побачити загальну природу явищ, які мають, на перший погляд, суто український характер чи значення. Причинно-наслідковий зв'язок в історії української держави і права має важливе значення для з'ясування соціальної обумовленості: українська правова система, політична доктрина, визнання закономірностей виникнення та розвитку окремих правових норм та інститутів, відповіді на одне з найболючіших питань української історії. Український народ упродовж століть.

Принцип системності пізнання української державно-правової дійсності дозволяє аналізувати українську державу, право, політичну думку стосовно держави, права, політичної думки інших народів, особливо сусідніх (російського, білоруського, польського, молдавського тощо), простежити взаємозв'язок між державою, правом, політичною доктриною (якщо розглядати їх як підсистеми), залежно від того, яка підсистема лідирує в тій чи іншій галузі знання чи аналізу [1, с. 3-7].

Під єдністю свідомості та діяльності в рамках цієї статті слід розуміти суспільну та індивідуальну свідомість, психологію соціальних груп та індивідів, їх діяльність та поведінку взаємопов'язані, нерозривно пов'язані з конкретним історичним періодом, притаманним йому типом і формою держави, права, сутність політичних доктрин. Адже останні (державна, правова, політичні доктрини) є продуктом діяльності, творчості українського народу, соціальних груп, що входять до його складу, індивідів.

Отже, об'єктивність у пізнанні української державно-правової дійсності полягає в тому, що набувається такими науками, як історія держави і права України, історія української політико-правової думки, інформація, заснована та узгоджена з дослідженнями з історії української культури, філософії, соціологія, література. Безперечно, об'єктивність передбачає неупередженість і наукову порядність. При цьому умовою об'єктивності є високий рівень професіоналізму дослідника, глибокі теоретичні знання, навички їх використання в дослідницькій діяльності.

Література:

1. Костицький М. В. Методологія пізнання української історико-правової дійсності. Проблема формування суверенної правової української держави. Львів: Світ, 2003. С. 3-7.
2. Козловський А. А. Право як пізнання: вступ до гносеології права. Чернівці: Рута, 2002. 435 с.
3. Петрова Л. Ф. Фундаментальні проблеми методології права: філософсько-правовий дискурс. Харків: Астрель: АСТ, 2001. 341 с.

*Прилипка Вікторія Михайлівна,
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри
фундаментальних і галузевих
юридичних наук, Кременчуцький
національний університет імені
Михайла Остроградського,
м. Кременчук, Україна*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

XXI століття ставить нові вимоги до вітчизняної вищої освіти, надає їй нові можливості, пов'язані з долученням України до Європейського простору, тому нині центральними в контексті цієї освіти стають завдання формування професійно й соціально зрілої особистості, готової до розв'язання різноманітних суспільних і професійних завдань, правосвідомої й відповідальної.

У сучасному світі професійна група фахівців з інженерних знань, що стабільно розвивається, є чинником соціально-економічного розвитку будь-якої держави. Технократичний стиль життя вимагає від передових країн світу планування все більш масштабної підготовки інженерних кадрів, адже національні системи професійної освіти не можуть повною мірою задовольнити ринок інтелектуальної праці як у

кількісному, так і в якісному відношенні (Коваленко, 2003; Лещенко, 2010; Пономарьов, 2004).

Зіставно-порівняльний аналіз досвіду підготовки фахівців технічних спеціальностей у Європі та в Україні засвідчив стабільний інтерес науковців і педагогів-практиків до забезпечення правових основ діяльності цієї широкої та розгалуженої соціальної категорії на ринку праці. Спільним у досвіді є розуміння інженера як особи, що створює проекти майбутніх технічних систем або процесів, їх експлуатації, ремонту, ліквідації, модернізації відповідно бажання замовника; на кожній стадії такого створення необхідними є знання відповідних правових основ. Найбільш близьким до українських умов реалізації євростандарту підготовки майбутніх професіоналів технічних спеціальностей є досвід Республіки Польща. І для України, і для Польщі характерним є поділ навчальних дисциплін підготовки фахівців інженерних спеціальностей на техніко-технологічний і соціально-гуманітарний складники; водночас дослідники підкреслюють, що правові знання, які отримує майбутній інженер під час реалізації змісту окремих дисциплін, часто вважають не обов'язковими для інженерної діяльності та надають їм статусу загальноосвітніх. Польські Стандарти Професійних кваліфікацій (PSKZ) враховують концепцію формування гуманітарно-технічної та управлінської еліти, зорієнтовану на підготовку всіх випускників інженерних професій як еліти суспільства, коли висока професійна компетентність у поєднанні з належною світоглядною, правовою та управлінською підготовкою здатні забезпечити конкурентно спроможність кожного майбутнього інженера на ринку праці. Модуль фахової підготовки бакалаврів «Європейська освіта» присвячено посиленню інтеграційних процесів згідно з Маастрихтським Договором, який передбачає побудову загальноєвропейського освітнього простору, популяризацію універсальних цінностей, характерних для європейських держав, зокрема – високої правосвідомості та громадянської відповідальності фахівців на основі засвоєних необхідних гуманітарно-правових знань.

Аналіз матеріалів вітчизняного досвіду реалізації проблеми дослідження в навчально-виховному процесі університетів виявив потреби: оновлення правознавчих дисциплін з урахуванням соціальних вимог до майбутньої професійної діяльності інженера; діяльнісного

освоєння бакалаврами інженерних спеціальностей змісту правової освіти сучасними інноваційними технологічними засобами; комплексного навчально-методичного й інформаційного забезпечення соціально-гуманітарних дисциплін. З'ясовано, що в українських університетах ці потреби реалізуються нерівномірно, наприклад, у НТУ «Харківський політехнічний інститут» таких дисциплін для бакалаврів у різні роки існувало близько 15, у НУ «Львівська політехніка» – близько 10, у Чернігівському державному університеті та Вінницькому національному технічному університеті – по 12 і лише деякі з цих дисциплін мали спільний зміст. Тому актуальним постає завдання оновлення наукових основ професійної правової підготовки бакалаврів інженерних спеціальностей, створення системної моделі цієї підготовки, яка забезпечить цілеспрямований вплив на формування і розвиток правової компетентності фахівців.

Література:

1. Вовк Д. Правова традиція: розуміння у контексті співвідношення з правовою системою і правовою культурою. Вісник Академії правових наук України. 2012. № 2. С. 42-52.
2. Гетьман А. П., Данильян О. Г. Основні напрями оптимізації правового виховання в сучасній Україні. Правове виховання в сучасній Україні : монографія; за ред.: В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право. 2013. С. 377-398.
3. Коваленко Н. Ю. Формування правосвідомості і правової культури студентів неюридичних вищих навчальних закладів. Часопис Київського університету права. Київ, 2008. № 1. С. 53-58.
4. Огороднийчук И. А. Диагностика уровней правовой компетентности. Научный вестник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: зб. наук. пр. Одеса. 2008. С. 225-228.

*Чабан Наталія Анатоліївна,
кандидат юридичних наук,
старший інспектор з особливих
доручень відділу Управління
превентивної діяльності Головного
управління Національної поліції
у м. Києві*

ДОКОНСТИТУЦІЙНИЙ ПЕРІОД В РЕФОРМУВАННІ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1. Окремі проблеми здійснення в Україні судово-правової реформи вирішувалися у публікаціях відомих вітчизняних юристів: науковців, практиків, політиків. Відзначимо значний внесок у теоретичне та практичне вирішення таких проблем В. Я. Тація, Ф. Г. Бурчака [13], В. Ф. Бойка [1; 2; 4], В. Д. Бринцева [5], М. Д. Савенка [7; 8], В. Є. Скоморохи [9; 10], О. В. Скрипнюка [11], С. Т. Штогуна [14], В. С. Смородинського [12] та інших.

В реформуванні судової системи у період з 1991 р. по 2020 р., перший – доконституційний період, тривав з 1991 по 1996 р., його основною метою визначено перебудову судової системи, створення нового законодавства, вдосконалення форм судочинства.

2. Початок процесу створення в Україні дійсно незалежного суду було покладено прийняттям Верховною Радою України у липні 1990 р. Декларації про державний суверенітет України з проголошенням у ній розподілу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову [3].

Першим значимим кроком, щодо побудову судової влади в тоді ще УРСР, було реформування порядку обрання суддів народних судів. Беручи до уваги політичну ситуацію, що сформувалася на кінець 1989 – початок 1990 рр., політичне керівництво держави усвідомило те, що перші неконтрольовані вибори суддів, яких на той час сприймали представниками карального апарату держави, призведуть до втрати кадрів суддівського корпусу, поповнити які, на той час можливості не було, адже вкрай обмеженою була кількість професійно кваліфікованих юристів в державі. Тому, в 1990 р., процедуру обрання суддів було передано обласним радам та Верховній Раді України. Однак, на той час у західних

регіонах держави депутатами обласних рад в основному було обрано представників від національно-демократичних сил, окремі з яких кілька десятиліть поспіль зазнавали репресій з боку радянської судової системи. Така ситуація стала для новообраних суддів певним уроком в контексті політичної боротьби, і відповідно, підштовхнула до необхідності сприйняття «обранцями» ідей суддівської незалежності.

Другим важливим кроком, спрямованим до незалежної судової системи, були зміни внесені до Конституції України Законами УРСР від 24.10.1990 та 19.06.1991 («Про внесення змін і доповнень до Конституції (Основного Закону) Української УРСР»), у відповідності до яких, судді не могли бути депутатами, а також членами політичних партій та рухів. Тобто були зроблені спроби розмежувати функції судової, законодавчої та виконавчої влад в Україні.

3. В аналізований нами період, коли держава ставала незалежною, було прийнято низку важливих законів, серед яких відзначимо наступні: «Про статус суддів», «Про внесення змін і доповнень до Закону УРСР «Про судоустрій УРСР», Кримінально-процесуального та Цивільного кодексів УРСР» (1992 р.), «Про порядок компенсації шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду» (1995 р.), «Про внесення доповнень і змін до Цивільно-процесуального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо порядку розгляду судових справ» (2003 р.), «Про органи суддівського самоврядування» (2004 р.), «Про внесення змін до ст. 149 і 150 Конституції (Основного Закону) України» (2004 р.), «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України у зв'язку із змінами в Законі УРСР «Про судоустрій УРСР» (2004 р.), «Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію і дисциплінарну відповідальність суддів судів України» (1994 р.), «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» (1994 р.), крім цього, було внесено зміни і доповнення до діючого на той час законодавства, що були спрямовані захищати осіб, які притягаються до кримінальної відповідальності, запровадження судового контролю за арештом та ін.

4. Логічним завершенням вищезазначеного законодавчого процесу, яке остаточно закріпило правове становище місцевих загальних судів, було прийняття Конституції України (1996 р.). На той час, створення місцевих судів було закріплено конституційно, тому надалі їх становлення

відбувалося у чіткій відповідності до норм Основного Закону. Як бачимо, в умовах становлення незалежної України, та реального втілення принципу верховенства права, виникла необхідність провести радикальну судово-правову реформу, як важливого інструменту побудови суспільства, розвиток якого в подальшому визначатиме Конституція.

Тому, схвалена Верховною Радою України Концепція судово-правової реформи (квітень 1992 р.) [6], була значним кроком у напрямі реформування судової влади. Вона передбачала три етапи становлення і реформування, – в цілому, і місцевих загальних судів, як суб'єктів судової влади, зокрема.

На першому етапі передбачалося:

- розроблення і затвердження Концепції судової реформи Верховною Радою України, створення Комісії Верховної Ради України з судово-правової реформи, а в Міністерстві юстиції України – управління з цього питання;

- внесення змін і доповнень до закону «Про судоустрій України», Кримінально-процесуального та Цивільного процесуального кодексів України про одноособовий судовий розгляд кримінальних і цивільних справ, про судову перевірку законності арешту або утримання під арештом громадянина, про забезпечення підозрюваному і обвинуваченому права на захист;

- підготовку і прийняття Законів про Конституційний Суд України, конституційне судочинство, адвокатуру, про судоустрій і статус суддів, про нотаріат України, про акти громадянського стану, про судову експертизу;

- проведення інтенсивної роботи щодо підготовки з наступним прийняттям Кримінально-процесуального, Цивільно-процесуального кодексів України, Кримінального, Цивільного кодексів України, Кодексу про адміністративні правопорушення, Кодексу законів про працю, Господарського (торгового) кодексу України;

- розроблення Положення про кваліфікаційні колегії, кваліфікаційну атестацію, кваліфікаційні класи суддів і класні чини спеціалістів судів України, Положення про конференції суддів, їх відкликання і дострокове звільнення;

- затвердження окремим розділом в державному бюджеті України асигнувань, фінансове, матеріально-технічне та житлово-побутове

забезпечення судів, правоохоронних органів, установ юстиції і їх працівників;

- розроблення нормативних актів з питань оптимального навантаження суддів, слідчих та інших працівників правоохоронних органів, їх матеріально-технічне забезпечення і розміщення (підготовка типових проектів приміщень, раціонального порядку діловодства з використанням сучасних науково-технічних засобів);

- підготовчу роботу по створенню судової міліції;

- розроблення і прийняття законодавчих актів по створенню Слідчого Комітету, програми його матеріально-технічного забезпечення;

- введення посад суддів по адміністративних справах в районних (міських) судах, створення судових колегій по адміністративних справах у Верховному Суді України, Верховному Суді Республіки Крим, обласних судах і Київському міському суді;

- створення міжрайонних (окружних) судів;

- організацію при Верховній Раді України Центру наукового забезпечення законотворчої роботи, а на подальшому етапі – Інституту законодавства і правової реформи;

- створення апеляційних колегій при Верховному Суді України, Верховному Суді Республіки Крим, обласних судах і Київському міському суді.

На другому етапі передбачалося:

- запровадження організаційних структур зі спеціалізації здійснення правосуддя в Україні; створення адміністративних судів, судів по розгляду сімейних справ, у справах неповнолітніх;

- завершення формування основ фінансування і матеріально-технічної бази, перехід на комп'ютерні системи ведення кодифікації правових актів, які регулюють судову діяльність;

- створення Вищого апеляційного суду України;

- завершення створення Слідчого Комітету та Інституту законодавства і правової реформи.

Третій етап передбачав:

- вивчення і узагальнення ефективності судово-правової реформи;

- внесення змін і доповнень до чинного законодавства щодо вдосконалення діяльності судової влади;

- прийняття законодавчих актів про подальше удосконалення законодавства з питань організації і діяльності судів, органів розслідування, прокуратури, юстиції, адвокатури;
- проведення подальшої роботи щодо спеціалізації судів;
- реалізацію наукових програм по удосконаленню судово-правової реформи [6].

5. У перші роки реалізації судово-правової реформи були прийняті важливі закони («Про статус суддів», «Про судоустрій» та ін.), внесені зміни та доповнення до чинного законодавства, спрямовані на захист осіб, що притягаються до кримінальної відповідальності, щодо судового контролю за арештом та ін.

10.12.1994 розпорядженням Президента була утворена комісія з розроблення Концепції судово-правової реформи в Україні, яку було зобов'язано до 28.02.1995 подати проект Концепції. А згодом, іншим розпорядженням (від 22.02.1995), була утворена комісія для доопрацювання концепції та строк її подання перенесено на 01.03.1996.

Однак, вже у 1995 р. реформа загальмувала, набула вузько відомчого характеру. Важливим факторів такого перебігу подій, стало недостатнє її фінансування. Тому проект Концепції судово-правової реформи в Україні [6] фактично залишився проектом, не ставши новим програмним документом судової реформи.

Література:

1. Бойко В. Ф. Про стан здійснення правосуддя судами загальної юрисдикції в 2000 р. та заходи щодо його удосконалення з метою реалізації положень Конституції України. Вісник Верховного Суду України. 2001. № 1. С. 3-7.
2. Бойко В. Ф. Стан здійснення в Україні правосуддя в 1998 р. та завдання по удосконаленню організації роботи суддів. Право України. 1999. № 3. С. 3-8.
3. Бойко В. Ф. Становлення незалежного високопрофесійного суду – нагальна потреба сьогодення. Вісник Верховного Суду України. 1996. № 1. С. 2-11.
4. Бойко В. Ф. Судова система: проблеми реформування та розвитку. Вісник Верховного Суду України. 2000. № 6. С. 2-5.

5. Брынцев В. Д. Судебная власть (Правосудие): Пути реформирования в Украине. Харьков: Ксилон, 1998. 182 с.
6. Концепція судово-правової реформи в Україні: Схвалена Постановою Верховної Ради України від 28.04.1992 № 2296-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2296-12>.
7. Савенко М. Д. Конституційний Суд і омбудсмен у державному механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина. Вісник Конституційного Суду України. 2000. № 1. С. 68-83.
8. Савенко М. Д. Статус судді Конституційного Суду України. Вісник Конституційного Суду України. 1998. № 2. С. 54-61.
9. Скомороха В. Є. Окремі питання діяльності конституційної юстиції в Україні. Право України. 1999. № 12. С. 4-10.
10. Скомороха В. Є. Окремі питання поділу влади, визначення державної та судової влади, незалежності судової влади. Вісник Конституційного Суду України. 2000. № 1. С. 52-67.
11. Скрипнюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-річчя незалежності України: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. 600 с.
12. Смородинський В. С. Судова влада в Україні (загальнотеоретичні проблеми): дис. ... канд. юрид наук: 12.00.01. Харків: НЮАУ ім. Ярослава Мудрого. 2001. 187 с.
13. Тацій В. Я., Бурчак Ф. Г. Завдання правової науки в світлі реалізації Конституції України. Вісник Академія правових наук України. 1997. № 4 (11). С. 3-11.
14. Штогун С. Т. Проблеми і перспективи нового законопроекту про судоустрій. Право України. 2007. № 7. С. 73-76.

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

*Петрук Алла Анатоліївна,
студентка 3 курсу ОР «Бакалавр»,
Інститут права Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка*

ПОНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ ТА ПІДХОДИ ДО ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЇ

Існують різноманітні підходи до класифікації та визначення поняття конституції. Однак якщо запитати, у чому ж полягає її дефініція, у тлумаченні можуть виникнути проблеми. Найімовірніше, кожному відомо, що Конституція – це основний закон держави, який має вищу юридичну силу та виконує певні функції, на яких я зупинятимуся далі. Проте спершу пропоную розібратися із етимологією цього слова.

Конституція бере свій початок з латинського слова «constitutio». Його переклад неоднозначний:

- постанова;
- розпорядження;
- наказ;
- положення тощо.

Ознайомитися із походженням, поняттям та класифікацією конституцій можна завдяки науковим доробкам багатьох вчених. Зокрема, цим займалися В. Шаповал, О. Скакун, А. Колодій, П. Рабинович, В. Костицький тощо.

Що ж, власне кажучи, слід розуміти під словом «конституція»?

Перш за все, зауважу, що конституцію необхідно тлумачити у двох значеннях.

1. Фактична конституція – та, що насправді існує у житті держави й суспільства.

2. Юридична конституція – правовий акт; система правових норм, які регулюють та регламентують найбільш значущі суспільні відносини.

Хибно ототожнювати ці два поняття. Це два самостійних явища, які тим не менш є взаємодоповнюючими. Так, наприклад, коли фактична та юридична конституції збігаються, можна говорити про реальність другої. Якщо ж виникають розбіжності, тоді юридичну конституцію вважають фіктивною.

Першою конституцією у світі вважається Конституція Пилипа Орлика («Пакти та конституції законів і вольностей Війська Запорозького»), прийнята у 1710 році, яка хоч і не набула реальної сили, проте стала наріжним каменем для подальшого конституційного процесу в Україні. Ще один кандидат на першість головного закону держави – Конституція США 1787 року. Різноманітність та велика кількість конституцій зумовлює об'єктивну потребу у їх класифікації відповідно до певних критеріїв. Систематизація відбувається з метою аналізу особливостей кожної з них, виявлення спільних та відмінних рис, можливості подальшого удосконалення. Обговоримо ті критерії, які традиційно вирізняють найчастіше.

1. Структура конституцій дозволяє поділити їх на **писані** та **неписані**. **Писана** передбачає наявність одного або декількох чітко визначених нормативно-правових актів, в той час як **неписана** складається з різноманітних джерел, серед котрих можуть бути як писані, так і неписані. Яскравим прикладом є Великобританія зі своїми конституційними звичаями.

2. За терміном дії конституції бувають **постійними** й **тимчасовими**. Наприклад, Конституція України належить до першої групи, оскільки вона не обмежена часовими рамками. Говорячи про **тимчасовість**, пригадується основний Закон Таїланду 1959 р., який діяв до прийняття **постійної** конституції.

3. Залежно від демократичного режиму конституція може бути **демократичною** або **авторитарною**. Попри те, що конституційна доктрина передбачає наявність виключно **демократичної** конституції, яка насправді гарантує права та свободи людини й громадянина та заборону їх обмеження чи інших форм дискримінації, історія вказує на **авторитарні** документи. Наприклад, «конституція розвиненого соціалізму», або іншими словами – Конституція СРСР 1977 року.

4. За способом зовнішнього виразу – **кодифіковані** та **не кодифіковані**. **Кодифікована** передбачає наявність єдиного документа,

в той час як *не кодифікована* може складатися із декількох нормативних актів. Як-от вищезгадана Конституція Великобританії, до «складу» якої входять Велика хартія вольностей, Біль про права, Акт про престолоспадкування, Петиція про права. Перераховані законодавчі акти часто називають «Біблією англійської конституції».

5. Залежно від особливостей та порядку зміни й внесення поправок конституції можуть бути *дуже жорсткими* (США, Японія), *менш жорсткими (змінаними)* і *гнучкими* (Велика Британія, Швеція). Конституцію України також можна віднести до дуже жорстких, оскільки порядок внесення змін до неї передбачає спеціальну процедуру (існують спрощений порядок внесення змін та ускладнений, якщо зміни стосуються так званих «захищених» розділів).

6. Залежно від форми правління конституції можна класифікувати як *монархічні* (монархія – влада передається у спадок) й *республіканські* (державні органи обираються народом).

Отож, резюмуючи вищезазначене, можна зробити логічний висновок. Конституцію слід розуміти як *основний закон держави, метою якого є регулювання найбільш важливих суспільних відносин, що приймається в особливому порядку, характеризується найвищою юридичною силою, має свої виключні властивості й функції*.

Зокрема, доречно згадати про юридичну функцію, політичну та ідеологічну, однак цей список не є вичерпним. Усе залежить від конкретної держави й відповідно – від її Конституції. Однак спільні риси, характерні фактично для кожної конституції, залишаються незмінними:

- вона є основним джерелом права;
- встановляє базис для ефективної організації публічної влади;
- регламентує керівні положення політичної діяльності;
- виконує виховну роль, орієнтуючи громадянина на дотримання духовних цінностей, без яких є неможливим розвиток правової держави та громадянського суспільства (e.g. непорушність прав і свобод людини та громадянина, демократія тощо).

Література:

1. Сліденко І. Проблеми співвідношення юридичної і фактичної Конституції України з позицій світового конституційного виміру.

- Конституція і конституціоналізм в Україні: вибіркові проблеми: зб. наук. праць. П. Ф.Мартиненко, В. М.Кампо. (ред.) К. : Купріянова, 2007.
2. Тихонова А. Конституція юридична і фактична. Право України. 1992.
 3. *Конституція України: чинне законодавство станом на 01.01.2020 р. : (офіційний текст).*
 4. Демків Р.Я. *Конституційне право України : курс лекцій* // МВС України, Львів. ДУВС. – Львів: 2012.
 5. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. *Конституційне право України : підручник* // МОН України, МВС України, НАВС. – К.: Ліра-К, 2012.
 6. Орзіх М.В. Конституція – Основний Закон держави і суспільства // Орзіх М.В. Вибрані праці. – Одеса: Юридична література, 2015.
 7. Конституційні пакти Пилипа Орлика, новообраного гетьмана Війська Запорозького, з його присягою та підтверджувальною грамотою Короля Швеції, підписані у м. Бендери 5 квіт. 1710 р. // Маркевич М. Истории Малороссии / М. Маркевич : в 5 т. – М. : [б. и.], 1858.
 8. Корейба І.В. Поняття та елементи системи органів правової охорони Конституції України. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2009.
 9. Конституционное право зарубежных стран: учебник для вузов / под общ. ред. М.В. Баглая, Ю.И. Лейбо, Л.М. Энтина. М.: Норма, 2004.
 10. Барабаш Ю. Г. Нариси з конституційного права : зб. наук. пр. Харків : Право, 2012.
 11. *Конституційне право України: прагматичний курс :навч. посіб. / М. В. Афанасьєва, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан (та ін.); за заг. ред.. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова – Одеса: Юридична література, 2017.*

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче
право. Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура
та адвокатура**

*Ісагова Наталія Магомед кизи,
головний консультант
Слідчого управління Генеральної
Прокуратури Азербайджанської
Республіки, аспірантка кафедри
кримінального процесу та
криміналістики ННІ Права
Київського національного
університету імені
Тараса Шевченка*

**ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ
ХАРАКТЕРИСТИКИ ВБИВСТВ З ОСОБЛИВОЮ ЖОРСТОКІСТЮ:
ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ**

У 2021 році в Україні обліковано 25 вчинених вбивств з особливою жорстокістю, підозра вручена у 24 кримінальних провадженнях, до суду (п.п. 2,3 ст. 283 КПК України) скеровано 18 кримінальних проваджень, 17 з яких з обвинувальним актом і 1 з клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру.

У 2020 році обліковано 23 вчинених вбивства з особливою жорстокістю, підозра вручена у 23 кримінальних провадженнях, до суду (п.п. 2, 3 ст. 283 КПК України) скеровано 22 кримінальні провадження, 19 з яких з обвинувальним актом і 3 з клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру.

Згідно статистичних даних, кількість досліджуваних злочинів щорічно не перевищує 1% із загальної кількості вбивств, кваліфікованих за ст. 115 КК України. Разом з тим, вбивства, вчинені із особливою жорстокістю є безпрецедентними за своїми проявами та жорстокістю. Такі злочини на сьогодні отримують широкий резонанс в засобах масової

інформації, викликають нагнітання страху в населення, а часто й справедливе обурення громадян бездіяльністю правоохоронних органів, значною тривалістю розслідування й судового розгляду.

Розробка й удосконалення методик розслідування окремих видів злочинів, до яких, зокрема, відносяться вбивства, вчинені з особливою жорстокістю, у силу їх високого ступеня небезпечності й суспільного резонансу, які вони викликають, потребують ретельного наукового аналізу їх криміналістичної характеристики. Ще Л. О. Сергєєв, вперше формулюючи поняття криміналістичної характеристики злочинів, зазначав, що саме криміналістична характеристика злочину в межах кожного виду злочинів виокремлює ознаки способів, слідів злочинних зв'язків тощо, які є типовими для окремих видів і груп злочинних посягань. Саме вони утворюють підґрунтя для формування криміналістичних методик [1, с. 437].

Криміналістичний аспект вивчення особи передбачає збирання та дослідження інформації про неї з метою вироблення найбільш ефективних напрямів розслідування у кримінальному провадженні, прийомів та засобів впливу на особу [2, с. 48]. Необхідність вивчення особи у криміналістичному аспекті набуває ще більшої актуальності, якщо мова йде про злочини особливої тяжкості.

Але перед цим очевидною є необхідність наукового визначення змістовного наповнення й висвітлення особи злочинця як складового елементу криміналістичної характеристики, оскільки не всі ознаки та властивості особи мають безпосереднє значення та чинять вплив як на вчинення нею кримінального правопорушення, так і на процес розкриття та розслідування злочину.

07.02.2003 року Пленум Верховного Суду України у п. 8 своєї Постанови від № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» надав роз'яснення щодо того, яке саме умисне вбивство повинно визнаватися вчиненим з особливою жорстокістю. Так, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних (шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю, тощо), психічних чи моральних (шляхом зганьблення честі, приниження гідності, заподіяння тяжких душевних переживань,

глумління тощо) страждань, а також якщо воно було поєднане із глумлінням над трупом або вчинювалося в присутності близьких потерпілому осіб і винний усвідомлював, що такими діями завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань. Під особливою жорстокістю слід вважати умисну дію (або бездіяльність), що супроводжує або настає за насильницьким злочином, є необов'язковою для його вчинення і настання звичайних для злочину наслідків, що полягає в заподіянні потерпілому або його близьким додаткового, як правило, тяжкого фізичного або психічного страждання, тобто винний усвідомлює, що він вчиняє діяння, які є надмірними для досягнення злочинного наслідку та обирає спосіб вчинення злочину, який охоплює діяння зайві (надмірні) для позбавлення життя потерпілого [3].

Загальновизнаним є те, що особа має дві складові: біологічну, що стосується життєвих процесів організму [4, с. 1440], та соціальну – пов'язану із життям і стосунками людей у суспільстві, породжену умовами суспільного життя [4, с. 1164].

Звичайно, ці складові є взаємопов'язаними, оскільки виключно біологічні фактори, такі, наприклад, як стать чи вік особи безумовно впливають на соціальне оточення людини, а соціальні фактори – наприклад, умови життя чи виховання можуть бути факторами, що призводять до появи та розвитку певних психопатологічних змін особистості, що ми відносимо до психічного здоров'я як біологічної складової. На наш погляд, на стику біологічної та соціальної складової має місце третя складова – це психологічні фактори, які мають надважливе значення в структурі особи, яка вчинила вбивство з особливою жорстокістю. При цьому важливо зауважити, що особа не є пасивним продуктом взаємодії спадковості (біологічного) і середовища (соціального). Вони реалізуються, у тому числі змінюються, через активність самого індивіда, його включеність у взаємовідносини з оточуючим середовищем і навколишніми людьми [5, с. 34].

Отже, вважаємо, що зміст такого елементу криміналістичної характеристики вбивств з особливою жорстокістю, як особа злочинця обов'язково повинен включати в себе групу біологічних властивостей та ознак, таких як, вік, стать, стан психічного здоров'я; соціальних – культурно-освітній рівень, зайнятість, наявність антисоціальної поведінки (зловживання алкоголем, вживання наркотиків, вчинення насильства в

сім'ї тощо) та протиправного кримінального досвіду; та психологічних – це індивідуально-типологічні психологічні якості (рівень інтелекту, розвиненість вольової сфери, імпульсивність, навіюваність та ін.).

Література:

1. Криміналістика : учебник / отв. ред. Н. П. Яблоков. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2005. – 781 с.
2. Кузьмічов В. С. Вивчення особи обвинуваченого як умова ефективного застосування криміналістичних прийомів та засобів / В. С. Кузьмічов // Теоретичні та практичні проблеми використання можливостей криміналістики і судової експертизи в розкритті й розслідуванні злочинів : зб. наук. пр. / Укр. акад. внутр. справ. – К., 1996. – С. 48-55.
3. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укл. і гол. ред. В. П. Бусел]. – Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
5. Педагогічна психологія : [навч. посіб.] / Л. М. Проколієнко, М. Й. Боришевський, В. О. Моляко та ін. ; за ред. Л. М. Проколієнко, Д. Ф. Николенка. – К. : Вища шк., 1991. – 183 с.

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне
право. Митне та податкове право. Муніципальне право**

*Горпинич Софія Ігорівна,
Університет митної справи
та фінансів*

*Науковий керівник:
Кувакін Сергій Вячеславович,
кандидат юридичних наук, доцент,
Університет митної справи
та фінансів*

**ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОЦІНЮВАННЯ
ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ МИТНИХ ОРГАНІВ**

Виконання стратегічних завдань та функцій держави, які покладені на державну службу України в сучасних, безпосередньо залежить від підтримки і використання кадрового ресурсу, розвитку людського потенціалу. Особливо наочно виявляються всі ці процеси в діяльності державних службовців в митних органах України, чия діяльність зумовлена підвищеними вимогами безпеки, персональної відповідальності, фаховості стосовно очікуваних та неочікуваних наслідків прийняття управлінських рішень посадовими особами митних органів.

Одним із інструментів забезпечення розуміння якості державної служби є механізм оцінювання державних службовців, який має забезпечувати прогнозоване, об'єктивне, системне управління кадровим ресурсом.

На сучасному етапі актуалізується завдання приведення механізмів оцінювання державних службовців митних органів до їх практичних потреб та можливостей. Одним із інструментів забезпечення розуміння якості державної служби є механізм оцінювання державних службовців, який має забезпечувати прогнозоване, об'єктивне, системне управління кадровим ресурсом.

Механізм оцінювання державних службовців митних органів містить у собі такі елементи: суб'єкт оцінки; об'єкт оцінки; критерії оцінки діяльності посадових осіб митних органів, тобто конкретні вимоги, яким повинен відповідати працівник.

Комплексне оцінювання державних службовців може бути використаним для: розвитку та самовдосконалення персоналу, використання результатів у поточній й повсякденній роботі, визначення форм грошової винагороди за результатами оцінки державних службовців у вигляді премій, надбавок тощо, а відтак регулювання мотивації службовців, отримання об'єктивної інформації про результати діяльності державних службовців [1].

Сучасна оцінка діяльності державних службовців, зокрема працівників митних органів, є здебільшого суб'єктивною. Тому одним з найважливіших чинників успішного вирішення проблем є створення об'єктивного, комплексного, науково обґрунтованого механізму оцінки управлінського персоналу [2].

Об'єктивним чинником оцінювання діяльності державного службовця є наявність визначених критеріїв, на які повинен орієнтуватися державний службовець задля просування по службі, кар'єрному зростанню тощо, а тому оціночна діяльність має бути спрямована на підвищення ефективності, результативності та якості інституту державної служби [3].

Суб'єктами оцінювання ділових та професійних якостей посадових осіб митних органів можуть виступати: Голова Державної митної служби України; суб'єкт призначення на посаду; керівник відповідного територіального органу або спеціалізованого департаменту; безпосередній керівник; керівник структурного підрозділу вищого рівня [4].

Серед основних негативних наслідків, що суттєво впливає на рівень оцінки професійні та ділових якостей посадових осіб митних органів є: негативне ставлення до процедури оцінювання з боку тих осіб, що підлягають оцінюванню, через суб'єктивізм, непрофесіоналізм, відсутність прозорості під час оцінки тощо; відсутність узагальненої практики обговорення результатів оцінювання на рівні відомства, що унеможливорює набуття відповідного досвіду та поширення ефективного його впровадження в системі митних органів; врахування формальних показників діяльності митників через вимоги керівництва; відсутність

зацікавленості посадових осіб митниць у проведенні незалежної оцінки їх діяльності через упередженість керівників різного рівня щодо їх оцінювання, що призводить до виникнення конфліктних ситуацій між керівником та підлеглим; відсутність відповідальності керівників за результати формального підходу до оцінювання, що негативно впливає на характер проведення оцінювання і на врахування його результатів.

Запропоновано наступні напрями підвищення ефективності механізму оцінювання державних службовців митних органів:

- визначення єдиного підходу до процедури оцінювання в системі митних органів для забезпечення об'єктивності та прозорості її проведення;

- вдосконалення процедури оцінювання для службовців митних органів всіх рівнів на основі чітко визначених критеріїв та показників діяльності;

- покладення в основу визначення критеріїв та показників оцінювання службової діяльності митників не тільки кількісні показники, але й реальне навантаження, досягнення очікуваних показників та результатів роботи, етику поведінки тощо, впровадження зазначеного підходу можлива завдяки формуванню та використанню інноваційних технологій оцінювання державних службовців.

Література:

1. Зелінський С. Е. Теоретико-методологічні засади комплексного оцінювання державних службовців: монографія / С. Е. Зелінський. К. НАДУ. 2016. 296 с.
2. Мельник О.М. Адміністративно-правовий статус працівника митної служби. Автореф дис.. ... к.ю.н. К., 2011. 18 с.
3. Пархоменко-Куцевіл О. Реформування системи оцінювання державних службовців у контексті євроінтеграції України. Вісник Національної академії державного управління. Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2009-4-6.pdf>
4. Порядок проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців ДФС, її територіальних органів та спеціалізованих департаментів ДФС: Наказ ДФС 12.12.2017 № 840.

*Зелінська Дар'я Олександрівна,
студентка IV курсу
спеціальності «Право»,
ПЗВО «Кам'янець-Подільський
податковий інститут»,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

*Науковий керівник:
Кіріка Діана Володимирівна,
кандидат юридичних наук,
доцент, завідувач кафедри права,
професійної та соціально-
гуманітарної освіти,
Заклад вищої освіти «Подільський
державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ НАБУТТЯ У ВЛАСНІСТЬ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Згідно ст. 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [1]. Внаслідок багатьох років плідної праці, 31 березня 2021 року Верховною Радою України, нарешті, було проголосовано за законопроект № 2178-10 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення», згідно якого було знято заборону на відчуження земель сільськогосподарського призначення. Так, зазначеним вище законом, з моменту набрання ним чинності, а саме від 1 липня 2021 року скасовано мораторій, тобто з цього числа власники земель, відчуження яких раніше було заборонено, змогли повноцінно реалізовувати свої права на землю та розпоряджатися нею без будь-яких обмежень. Варто зазначити, що зняття мораторію стосується лише земель, що перебувають у приватній власності. Звісно, таке нововведення

передбачає нову особливу процедуру реалізації своїх прав, зокрема законом встановлено багато обмежень щодо набувачів земельних ділянок сільськогосподарського призначення за цивільно-правовими договорами. Отож, розглянемо їх детальніше.

Згідно ст. 130 Земельного кодексу України набувати право власності на землі сільськогосподарського призначення можуть: громадяни України; юридичні особи, створені і зареєстровані за законодавством України, учасниками (акціонерами, членами) яких є лише громадяни України; територіальні громади та держава. Проте, за умови схвалення на референдумі, можливе і набуття земельних ділянок іноземцями та юридичними особами, зареєстрованими в Україні але учасниками яких є громадяни іноземних держав. Незалежно від ухвалення на референдумі, забороняється набувати у власність землі сільськогосподарського призначення особам, які належать до терористичних організацій, щодо яких застосовано спеціальні економічні та інші обмежувальні санкції, юридичним особам, кінцевими бенефіціарними власниками яких є: громадяни держав визнані Україною державою-агресором, іноземні держави, особи зареєстровані в офшорних зонах, юридичними особами, які перебувають під контролем осіб, що зареєстровані у державах, включених Міжнародною групою з протидії відмиванню брудних грошей (FATF) до списку держав, що не співпрацюють у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом. Також, юридичні особи, серед учасників яких є іноземні громадяни, заборонено набувати у власність землі сільськогосподарського призначення, що перебувають у безпосередній близькості до кордону України, а саме до 50-ти кілометрів.

Законом передбачене також обмеження щодо площі земельних ділянок, які можуть перебувати у власності однієї особи, а саме: загальна площа земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності громадянина України не може перевищувати десяти тисяч гектарів. Загальна площа земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності юридичної особи (крім банків) не може перевищувати загальної площі земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які можуть перебувати у власності всіх її учасників (членів, акціонерів), але не більше десяти тисяч гектарів [2]. Статтею 55 Закону України «Про нотаріат» передбачено, що при посвідченні угоди про відчуження земельної ділянки сільськогосподарського призначення

перевіряється дотримання встановлених Земельним кодексом України вимог до набувачів права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення, у тому числі обмежень щодо загальної площі земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які вправі набувати у власність одна особа [4]. Під час перевірки площі земельних ділянок, що перебувають у власності набувача враховуються і землі, що перебувають у власності юридичних осіб, учасником (акціонером, членом) якої він є і ця площа дорівнює площі земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності юридичної особи помноженої на розмір частки такого громадянина, вираженої у відсотках, у статутному (складеному) капіталі, пайовому фонді цієї юридичної особи [2].

Однак, згідно згаданого вже Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» передбачено, що до 1 січня 2024 року загальна площа земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності громадянина України не може перевищувати ста гектарів [3]. Також, зараз під заборорою є набуття земельних ділянок сільськогосподарського призначення будь-якими юридичними особами. Тобто, де-факте, сьогодні набувачами таких земельних ділянок можуть стати лише фізичні особи, які є громадянами України.

Особливості є і під час визначення ціни продажу, за яку може бути продану землю та безпосереднього розрахунку за договором, а саме у відповідності до цього ж Закону до 1 січня 2030 року ціна продажу не може бути меншою за нормативно грошову оцінку землі [3]. Згідно ст. 130 Земельного кодексу всі розрахунки, пов'язані із сплатою за земельні ділянки сільськогосподарського призначення за цивільно-правовими угодами, проводяться в безготівковій формі. Не допускається і набуття права власності, у разі, якщо покупець не може пред'явити документи, що підтверджують джерела походження коштів, за які придбавається земельна ділянка.

Під час розпорядження земельними ділянками сільськогосподарського призначення власники мають зважати на наявність переважного права купівлі земельної ділянки відповідним особам. Найпоширенішими сьогодні суб'єктами переважного права є особи, що орендують такі землі, тому розглянемо це питання детальніше.

Статтею 1301 Земельного кодексу орендарі є другою чергою на таке право. Вони набувають свого переважного права за умови відмови осіб, що мають першочергове переважне право (ними є особи які мають спеціальний дозвіл на видобування корисних копалин загальнодержавного значення, якщо відповідно до інформації, отриманої з Державного земельного кадастру, така земельна ділянка знаходиться в межах ділянки надр, наданої такій особі у користування) або за відсутності таких осіб [2].

За наявності переважного права купівлі земельної ділянки сільськогосподарського призначення її власник зобов'язаний не пізніше як за два місяці до дня укладення договору купівлі-продажу земельної ділянки зареєструвати намір щодо продажу земельної ділянки у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно [2]. Землевласник, який бажає розпорядитися своєю землею може звернутися до нотаріуса за відповідним нотаріальним округом і подати заяву на реєстрацію наміру продажу земельної ділянки сільськогосподарського призначення у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, в якій обов'язково необхідно зазначити ціну, за яку буде здійснено продаж земельної ділянки (адже переважне право купівлі земельної ділянки сільськогосподарського призначення реалізується за умови, що суб'єкт переважного права сплачує ціну, за якою здійснюється продаж) та підготувати проєкт майбутнього договору. Після реєстрації наміру нотаріус зобов'язаний протягом трьох робочих днів повідомити суб'єкта переважного права купівлі цінним листом з описом вкладень або особисто під розписку.

Суб'єкт переважного права купівлі земельної ділянки сільськогосподарського призначення, який бажає скористатися таким переважним правом, зобов'язаний повідомити про це нотаріуса цінним листом з описом вкладень та повідомленням про вручення або особисто під розписку [2]. Протягом місяця з дня отримання такого повідомлення нотаріус, за погодженням із продавцем земельної ділянки, повинен призначити день і час укладення договору купівлі-продажу та повідомити про це суб'єкта переважного права купівлі земельної ділянки, який виявив бажання скористатися таким правом, цінним листом з описом вкладень та повідомленням про вручення.

Якщо суб'єкт переважного права не відповідає визначним законом вимогам і не може набути у власність земельну ділянку сільськогосподарського призначення, наприклад, якщо орендарем є

юридична особа, то таке право може бути передано у порядку визначеному ч. 5 ст. 1311 Земельного кодексу. Так, згідно цієї норми між суб'єктом переважного права і особою якій воно передається укладається договір в письмовій формі після чого він підлягає обов'язковій державній реєстрації. Про таку передачу переважного права протягом трьох робочих днів особа, що передає переважне право має повідомити власника земельної ділянки цінним листом з описом вкладень.

У разі зміни продавцем ціни продажу або інших умов купівлі-продажу земельної ділянки чи зі впливом строків передбачених для реєстрації наміру щодо продажу земельної ділянки і укладення договору то процедура з реєстрації такого наміру здійснюється повторно. Зокрема, якщо суб'єкт переважного права відмовився від укладення договору купівлі-продажу земельної ділянки або протягом місяця не повідомив належним чином нотаріуса про своє бажання скористатися переважним правом то, зрозуміло, що продавець може відчужити цю земельну ділянку на користь будь-якого покупця, але за ціну не меншу від зазначеної в зареєстрованому намірі продажу земельної ділянки сільськогосподарського призначення в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Можна відмітити ряд проблем і незручностей, що постають перед землевласником, бажаним вільно розпорядитися своєю землею. Ринок землі відкритий, проте процедура поки що є дуже складною, недосконалою та досить довгою. Також, зважаючи на те, що в межах села, а іноді і цілого регіону, орендарями є переважно одна агрофірма, то це може дещо монополізувати ринок землі в межах відповідних адміністративних одиниць.

Підсумовуючи розглянуті у роботі зміни до земельного законодавства, ми можемо констатувати той факт, що вони не є ідеальними, потребують подальшого доопрацювання фахівцями та науковцями. Однак вони є прогресивними, своєчасними у напрямку подальшого унормування земельних відносин.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 / документ № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

2. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, ст.27 / документ 2768 від 25.10.2001 р. № 2768-III – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 20, ст.142 / документ № 552-IX від 31.03.2020 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text>.
4. Закон України «Про нотаріат» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 39, ст.383 / документ № 3425-XII від 02.03.1993 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

- Косячевська Світлана Миколаївна, Нікіфорова Наталія
Анатоліївна* ВПЛИВ ЧИННИКІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
НА ФУНКЦІОНАЛЬНУ СТРУКТУРУ ПІДПРИЄМСТВА.....3
- Мусієнко Олена Вікторівна* СТАН ТА ПРОБЛЕМИ
ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ.....6

Менеджмент

- Прилуцька Тетяна Юріївна* ЖІНКИ В МЕНЕДЖМЕНТІ:
РОЗВИТОК ГАЛУЗІ ДОСЛІДЖЕННЯ.....10

Маркетинг

- Залуцький Руслан Олександрович* DIGITAL-ТРАНСФОРМАЦІЯ
МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА:
РИЗИКИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ.....14

Бухгалтерський облік, аналіз і аудит

- Бурова Тетяна Андріївна* ГРУПУВАННЯ ВИТРАТ
ПО МІСЦЯМ ТА ЦЕНТРАМ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
В СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....18

Козуб Тетяна Анатоліївна ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ
ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ З ВИРОБНИЦТВА
ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОБЛАДНАННЯ.....21

Лисенко Алла Миколаївна, Акімов Сергій Сергійович КЛЮЧОВІ
НАПРЯМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ
В ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....24

Самородова Лілія Григорівна СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО
КОНТРОЛЮ В ДЕРЖАВНОМУ ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ ТА ЇЇ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....26

Податкова система. Бюджетна система

Ковбасюк Владислава Павлівна, Віннікова Інна Ігорівна РОЛЬ
ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ.....29

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Мосій Ольга Бориславівна АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ
РЕГІОНУ НА ПРИКЛАДІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....32

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Теорія та історія держави і права. Філософія права.

Історія політичних і правових вчень

Maksurov Alexey Anatolevich ROBBERY ORDER AS A BODY
FOR COORDINATING CRIMINAL PROSECUTION.....34

Кшенська Діана Олександрівна, Ярошевська Тамара Василівна
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА.....36

Прилипка Вікторія Михайлівна ЄВРОПЕЙСЬКИЙ
ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....40

Чабан Наталія Анатоліївна ДОКОНСТИТУЦІЙНИЙ ПЕРІОД
В РЕФОРМУВАННІ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....43

Конституційне право. Конституційне процесуальне право.

Міжнародне право

Петрук Алла Анатоліївна ПОНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ
ТА ПІДХОДИ ДО ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЇ.....49

Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.

Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.

Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура та адвокатура

Ісагова Наталія Магомед кизи ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ
ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ
ВБИВСТВ З ОСОБЛИВОЮ ЖОРСТОКІСТЮ:
ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ.....53

Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.

Митне та податкове право. Муніципальне право

<i>Горпинич Софія Ігорівна</i> ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОЦІНЮВАННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ МИТНИХ ОРГАНІВ.....	57
---	----

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

<i>Зелінська Дар'я Олександрівна</i> ОСОБЛИВОСТІ НАБУТТЯ У ВЛАСНІСТЬ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	60
--	----

Підписано до друку 29.03.2022р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 70 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

